

23 400 VIII**Vaststelling van hoofdstuk VIII (Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen) van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk voor het jaar 1994****MEMORIE VAN ANTWOORD**

Ontvangen 31 maart 1994

1

De VVD verwijst naar de reactie van ondergetekende op het rapport over de tweede fase VO. In dit rapport wordt gesteld dat een inhaalslag nodig is om het onderwijs «bij de tijd» te brengen. Met name kan men hierbij denken aan zaken als het overstappen van een benadering uitgaande van leraarlessen op een benadering die uitgaat van de studielast van de leerlingen.

Ondergetekende heeft met deze gedachte zijn instemming betuigd op voorwaarde dat de Stuurgroep aangeeft hoe dit veranderingstraject vormgegeven moet worden.

Een dergelijk veranderingsproces leidt niet zonder meer tot een hogere taakbelasting voor leraren en schoolmanagement. Zoals de Stuurgroep in haar rapport constateert leidt juist de huidige eenzijdige invulling van de leraarstaak vaak tot een gevoel van zware taakbelasting. Een gevarieerder taakinenvulling kan leiden tot een vermindering van het gevoel zwaar belast te zijn.

Vaak zal in de praktijk blijken dat vernieuwingen samenhangend met elkaar kunnen worden opgezet. Als het gaat om voornemens in Vitaal Leraarschap en de voorstellen voor de tweede fase VO lijkt het erop dat dit in het bijzonder het geval zal kunnen zijn. Signalen van diverse scholen tonen aan dat het heel wel mogelijk is op geïntegreerde wijze om te gaan met bijvoorbeeld de invoering van het TBS, vernieuwing van personeelsbeleid, veranderingen in de wijze van onderwijs geven en invoering van de basisvorming. De ervaring is dat door een intern beheerst procesmanagement dat wordt gedragen door een brede laag uit het personeel een nieuwe, enthousiaste sfeer ontstaat in het team. Bij zulke scholen wordt hard gewerkt zonder dat dat leidt tot onaanvaardbare spanningen en druk. De zorg dat niet alle scholen op een dergelijke beheerste wijze zullen kunnen omgaan met beleidswijzigingen is juist de reden om de ontwikkelingen rond professionalisering van leraarschap en schoolleiding in gang te zetten.

2

Met de term «normale» arbeidsorganisatie wordt op een van de kernbegrippen van zowel het rapport van de Commissie Toekomst Leraarschap (CTL) als van de kabinetsreactie Vitaal leraarschap gedomd.

Dit komt voort uit het besef dat de discussies over het leraarschap niet voorbij kunnen gaan aan de organisatorische setting waarin de leraar zijn beroep uitoefent.

De CTL pleit sterk voor een ontwikkeling die leidt tot een professionele schoolorganisatie. Daarmee bedoelt de commissie scholen die succesvol een zelfregulerend systeem opzetten van ontwikkeling, uitvoering en bijsturing van beleid (en die daarin worden gestimuleerd door de overheid en daarvoor ook de ruimte krijgen).

Wanneer we kijken naar het verwachte functioneren van dergelijke professionele schoolorganisaties, dan blijkt dat zij activiteiten op zich zullen nemen die in andere sectoren van maatschappelijke bedrijvigheid al «normaal» zijn. Het gaat om activiteiten waarvoor onder het bekostigingssysteem zoals dat lang functioneerde en de daarbij behorende dichte regelgeving onvoldoende ruimte bestond. Voorbeelden zijn: bewust belonen, functiedifferentiatie en loopbaanbeleid. Het formatiebudgetsysteem, lump sum bekostiging en decentralisatie van arbeidsvoorwaardenvorming gepaard aan de voornemens in het kader van Vitaal Leraarschap scheppen de ruimte en de voorwaarden voor de gewenste ontwikkeling.

3

In het onderwijsvoorrrangsbeleid (doelgroepenbeleid) worden middelen aan de scholen toegekend op basis van achtergrondskennmerken van de leerlingen, namelijk het opleidingsniveau van de ouders en het al dan niet behoren tot een etnische doelgroep. De intentie van het beleid is dat deze middelen op schoolniveau worden gebruikt voor het vergroten van de kansen van de individuele leerlingen, afgestemd op de aard van de problematiek, waarbij leerlingen met grotere achterstanden uiteraard meer aandacht behoeven. In de scholen wordt ook op deze wijze gewerkt. Het beleid «onderwijs op maat» (WSNS) gaat uit van individuele problemen bij kinderen en heeft als uitgangspunt zoveel mogelijk leerlingen binnen het reguliere onderwijs te houden. Beide beleidslijnen zijn in dit verband complementair. Ik acht de SCP-stelling dat een doelgroepenbeleid niet past in een visie van «onderwijs op maat» dan ook niet houdbaar.

4

Het standpunt van de deskundigen waarop hier wordt gedoeld moet naar mijn oordeel genuanceerder worden opgevat dan in de vraagstelling geformuleerd.

De primaire verantwoordelijkheid van de ouders voor de opvoeding van hun kinderen is een fundamenteel uitgangspunt in onze samenleving.

De praktijk van alledag leert dat ouders over het geheel genomen wel degelijk de primaire verantwoordelijkheid voor hun kinderen waarmaken.

Ik onderschrijf de in het rapport aangegeven stelling dat men zich moet afvragen of het wel op de weg van de overheid ligt zich bezig te houden met het omschrijven van taken van de bij de opvoeding betrokken personen en instituties en het daarbij nauwkeurig definiëren van processen als zorg en liefde. Specifieke opvoedingsdoelen behoren niet tot het domein van de regelgevende overheid. In dit verband wijs ik er tot slot nog op dat ik recent een platform heb ingesteld, onder leiding van prof. mr. J. de Ruiter, dat zich buigt over de pedagogische opdracht van het onderwijs. Ik zal u te zijner tijd informeren over het advies van het platform en mijn reactie daarop.

Ondergetekende meent dat ook de school ten dele een verantwoorde-lijkheid voor opvoeden, een pedagogische opdracht heeft. Zoals onderge-tekende in zijn bijdragen aan de discussie hierover heeft aangegeven, is dat een opdracht die door de school zo mogelijk in samenspraak met de ouders vormgegeven wordt. Om die discussie en de praktische vormgeving in het onderwijs te stimuleren, heeft ondergetekende het

5/6

Aandacht voor de exacte vakken behoeft niet ten koste te gaan van die voor de moderne vreemde talen en voor geschiedenis. De beide laatste zijn inderdaad belangrijk.

Voor de moderne vreemde talen heeft de stuurgroep Profiel voorgesteld, dat (delen van) drie moderne vreemde talen (v.w.o.) resp. twee moderne vreemde talen (h.a.v.o.) weer deel moeten gaan uitmaken van het algemeen-verplichte programma. Met dit voorstel heeft ondergetekende ingestemd, met dien verstande dat voor de vreemde talen wat meer tijd lijkt te moeten worden gereserveerd dan de stuurgroep heeft voorgesteld.

Het voorstel om geschiedenis te incorporeren in een geïntegreerd maatschappelijk vak is vooralsnog niet overgenomen.

7/8

Om principiële redenen wordt door sommige groeperingen een beleid met betrekking tot positieve discriminatie afgewezen. Verder moet worden geconstateerd dat ook daar waar positieve discriminatie niet wordt afgewezen toch in veel gevallen sprake is van een benoemingsbeleid dat hieraan niet daadwerkelijk inhoud geeft. De op 15 december 1993 in Uitleg gepubliceerde «Thermometer» is hiervan een illustratie.: in het jaar 1992 was in het basisonderwijs 62% van de onderwijsgevenden vrouw, terwijl 13,2% van de directeursfuncties door vrouwen werd uitgeoefend. In het voortgezet onderwijs was het beeld in 1992 niet wezenlijk anders: 25,6% van de onderwijsgevenden was vrouw en slechts 7% van de directeursfuncties werd door vrouwen uitgeoefend. Ondergetekende acht het gewenst om deze ondervetegenwoordiging van vrouwen in het onderwijsmanagement weg te nemen. Het belangrijkste motief daarvoor is het z.g. socialisatiemotief. Een tweede specifiek motief voor de sector onderwijs vormt het onderzoeksgegeven dat de kenmerken van vrouwelijk schoolleiderschap meer dan die van mannelijke schoolleiders overeenkomsten vertonen met de kenmerken van «effectieve schoolleiders». (zie o.a. M. L. Kruger, «Female and male school leadership and school effectiveness in secondary education», SVO, Den Haag, 1989).

9

De TWAO wordt uitgebreid geëvalueerd. Op dit moment is informatie beschikbaar uit tussentijdse rapportages van daarbij ingeschakelde onderzoeksbureaus. Van de ArbOn zijn gegevens afkomstig over de eerste drie kwartalen van de werking van de wet. In het volgende wordt uit deze bronnen geput; van volledigheid kan daarbij uiteraard nog geen sprake zijn.

Uit kwartaalrapportages van de ArbOn blijken vervullingspercentages van 14, 12 en 27 voor respectievelijk het eerste, tweede en derde kwartaal 1993. Van alle 30 000 «TWAO»-vacatures die werden aangemeld zijn er ruim 5 000 vervuld via de PPO's. Dat komt overeen met 17% van de vacatures. Dit is dan tevens het gewogen gemiddelde over de eerste drie kwartalen. Deze gegevens zijn afkomstig van de RBA's.

Een onderzoek onder scholen laat zien, dat bijna 50% (BVE) tot bijna 70% (VO) van de scholen in de periode mei-juli 1993 aan werving hebben gedaan. Ongeveer 80% van de vacatures zijn daarbij gemeld aan de PPO's. De overige 20% betreft vacatures waarvoor geen werving via het RBA verplicht is (kort-durende vacatures). Van de bij de RBA's gemelde vacatures werd een vijfde deel vervuld door de PPO's. Dit komt goed overeen met de meldingen door de PPO's zelf, zoals hierboven aangegeven. Van de overige vacatures werd ruim een derde vervuld door uitbreidingen van betrekkingen. Ongeveer een kwart van de vacatures die

buiten de PPO's werden vervuld kon worden ingenomen door (her)intreders en pas afgestudeerden (bij het PO was dit bijna de helft). De rest – overeenkomend met 40% – werd opgevuld met potentiële wachtgelders, eigen wachtgelders en wachtgelders van buiten de eigen school. Dit houdt dus in dat ongeveer de helft van de vacatures (de 20% door de PPO's vervulde vacatures plus 40% van de 80% buiten de PPO's vervulde vacatures) door (potentiële) wachtgelders is ingenomen.

In kwalitatieve zin blijkt uit hetzelfde onderzoek onder de scholen, dat men tevreden is over de snelheid waarmee de PPO's werken. In bijna 90% van de gevallen is binnen de voorschreven termijn gereageerd. In tweederde van de gevallen werd binnen twee weken gereageerd. Er werd, naar het oordeel van de scholen, in voldoende mate rekening gehouden met spoedeisen.

Geconfronteerd met een aantal uitspraken over de TWAO blijken de scholen het in meerderheid eens te zijn met de stelling dat het PPO meer bevoegdheden zou moeten krijgen bij het verlenen van ontheffingen, zodat meer rekening gehouden kan worden met de specifieke situatie van de school. De meningen zijn ook niet verdeeld over de uitspraak: «Het is maatschappelijk gezien niet verantwoord om zoveel mensen met een onderwijsbevoegdheid in het wachtgeld te laten zitten». Men lijkt het oneens met de uitspraak dat de TWAO de enige manier is om een daadwerkelijke daling van het aantal wachtgelders te bewerkstelligen. Over het algemeen lijkt men het ook eens te zijn met de stelling «scholen hebben een eigen verantwoordelijkheid bij het voorkomen en terugdringen van het aantal wachtgelders».

10.

Er zal een dezer dagen formeel een samenwerkingsovereenkomst voor de regio Rotterdam worden ondertekend. In een ander geval is er een verkennend onderzoek gestart naar de mogelijkheden voor zo'n samenwerkingsverband.

11

Gezien het feit dat er pas binnenkort een samenwerkingsovereenkomst zal worden getekend, is het niet mogelijk thans uitspraken te doen over het effect van deze samenwerkingsverbanden.

Mij is bekend dat in het jaar 1993 97 zaken en 8 bezwaren ter behandeling bij de CABO zijn aangemeld. Ongeveer 30 zaken hadden betrekking op artikel 9, vijfde lid TWAO (het bevoegd gezag stelt aan werknemers eisen die, gelet op grondslag en doel van de instelling, nodig zijn voor de vervulling van de functie binnen de instelling) en ongeveer 25 zaken op artikel 9, derde lid TWAO (benoembaarheidseisen of [aanvullende] functievoorwaarden); de overige zaken hadden betrekking op andere situaties, werden in een later stadium ingetrokken (bijvoorbeeld omdat de wachtgelder inmiddels elders in een vacature was benoemd) of werden niet-ontvankelijk verklaard.

In 41 zaken verleende de CABO ontheffing. Dit waren waarvan in op één na alle zaken waarbij het bevoegd gezag van mening was dat de wachtgelder niet voldeed aan de eisen die op grond van doel en grondslag van de instelling aan hem werden gesteld.

12

Hierover zijn geen klachten bekend.

13

De passage in de memorie van toelichting heeft betrekking op alle onderwijssectoren en schetst een beweging van onderwijs dat zich aanpast aan de eisen van de tijd. Het rapport van de Commissie Evaluatie Basisonderwijs wijst op knelpunten die zich daarbij specifiek voor die sector voordoen. Dat neemt niet weg dat ook bij het basisonderwijs volop

sprake is van een beweging die het onderwijsaanbod in balans brengt met wat de samenleving vraagt.

De doelstellingen en uitgangspunten van de Wet Basisonderwijs waren gebaseerd op de wenselijkheid de kloof tussen kleuter- en lager onderwijs te dichten en het onderwijs aan te passen aan het ontwikkelingsniveau van de individuele leerling. Deze wenselijkheid wordt tot op heden breed ondersteund, zowel in de onderwijspraktijk als in wetenschappelijke kringen. De CEB constateert dat de huidige onderwijspraktijk met betrekking tot onderwijs-op-maat en doorbreking van het leerstofjaarklassensysteem verbetering behoeft. Zij constateert echter ook dat op een aantal wezenlijke punten sprake is van vooruitgang. Gegeven het feit dat onderwijsinnovaties langdurige processen zijn, leid ik uit de constateringen van de CEB af dat we op de goede weg zijn. Dit wordt door de CEB, die in Weer Samen Naar School een goed perspectief voor verbetering ziet, ook onderkend.

14

De nieuwe commissie wordt ingesteld vanwege één van de adviezen van de CEB met betrekking tot de overladenheid van het programma basisonderwijs. Om recht te doen aan de door de CEB geconstateerde overladenheid ben ik voornemens een commissie in te stellen die zich, uitgaande van de maatschappelijke eisen en vragen aan het onderwijs en rekening houdend met de gevoelde overladenheid van het basisschoolprogramma, moet buigen over het in de kerndoelen neergelegde onderwijsaanbod om te komen tot een nadere prioritering van de kerndoelen. Ik verwacht dat de samenstelling van deze commissie, waarin de inbreng van buiten het onderwijs verzekerd is, er toe kan bijdragen dat een goed evenwicht kan worden gerealiseerd tussen de maatschappelijke behoeften en de mogelijkheden in het basisonderwijs. De commissie wordt per 1 april 1994 ingesteld en moet op 1 oktober a.s. haar rapport uitbrengen.

15

Ik heb overwogen een onderzoek te laten verrichten naar de taakbelasting van leerkrachten in het primair onderwijs. Er lag echter al een resultaat van een soortgelijk onderzoek in het voortgezet onderwijs (OTO – 1988), dat o.a. heeft geleid tot het ontwikkelen van een methodiek voor het taakbeleid t. b. v. scholen in het voortgezet onderwijs. Het IVA uit Tilburg heeft deze methodiek ontwikkeld.

Gezien het feit dat ik verwacht dat de resultaten van een taakbelastingsonderzoek voor het primair onderwijs niet wezenlijk zullen afwijken van die voor het voortgezet onderwijs, heb ik besloten voor deze sector direct een taakbeleidmethodiek te laten ontwikkelen. Deze methodiek moet scholen helpen de taken die een school moet verrichten goed af te stemmen op de kwaliteit en inzetbaarheid van de personen die werken aan de school. Hiermee krijgen scholen een instrument in handen om zorg te dragen voor een goede taakverdeling en rechtvaardige taakbelasting binnen de school.

Aan het IVA is inmiddels de opdracht gegeven voor het primair onderwijs een dergelijke methodiek te ontwikkelen. Ik verwacht dat deze methodiek in de loop van het schooljaar 1994/1995 beschikbaar zal zijn.

16

De noot onder de bedoelde tabel 2.2 spreekt ten onrechte van een leerling/leerkracht ratio van 28,4. Hier is bedoeld aan te geven de ratio voor alleen de basisformatie ter grootte van 24,8. De ratio op basis van het totaal bekostigde fte's is in het basisonderwijs 19,5 (zie antwoord vraag 19).

De feitelijke groeps grootte in de klas wordt bepaald door de school zelf en is afhankelijk van praktische factoren als grootte lokalen en

jaarlichtingen binnen het leerlingenbestand. De minimuminformatie van een school bestaat uit 2 leerkrachten. De theoretische uitersten van deze schaal liggen bij

- 1 leerling met 2 formatieplaatsen: ratio is 0,5 en
- 218 gewogen leerlingen met 7,4 formatieplaatsen: ratio is 29,45.

17

Nee. Voor basisscholen met kinderen uit sociaal economisch zwakkere milieus wordt via de gewichtenregeling extra formatie bekostigd. De leerling/leerkracht ratio zal daardoor op die scholen juist kleiner zijn. Het VO kent een dergelijke gewichtenregeling niet.

18

Over het verband tussen klassegrootte en het aantal zittenblijvers zijn geen uitspraken te doen.

Binnen de WBO wordt het begrip «zittenblijven» niet meer gehanteerd. Om die reden wordt binnen het basisonderwijs geen gedetailleerde informatie daarover verzameld. Binnen het v. o. worden geen gegevens verzameld over klassegrootte. Ook de leerling/leerkracht ratio is daartoe geen goede indicator. Binnen het v.o. komt daar ook de pakkettenkeuze in de hogere leerjaren bij, waardoor geen sprake meer kan zijn van één klassegrootte danwel een leerling/leerkracht ratio. De totale gemiddelde klassegrootte zal in de tweede fase van het VO kleiner zijn dan in de eerste fase v.o. Zittenblijven komt relatief vaker voor in het laatste jaar (4-h.a.v.o. en 5-v.w.o.) voor het eindexamenjaar.

De gevraagde informatie is derhalve voor zowel v.o. als p.o. niet beschikbaar.

19

Gegevens over klassegrootte zijn over de landen als België, Groot-Brittannië, Frankrijk en Duitsland niet beschikbaar.

De leerling/personeel ratio voor het openbare en bijzonder onderwijs tezamen in genoemde landen is wel bekend.

Land	primair onderwijs	voortg. onderwijs
België	13.5	7.7
Groot-Brittannië	21.5	14.7
Frankrijk	22.8	14.0
Duitsland	20.5	16.5
Nederland	19.5	15.9

Bron: Education at a Glance, OECD Indicators, OECD, Parijs 1993 (betreft cijfers 1991).

Hiermee zijn uiteraard nog geen uitspraken te doen over de relatie tussen klassegrootte en zittenblijven.

20

In Vitaal Leraarschap is aangegeven dat professionalisering van de schoolleiding door ondergetekende wordt beschouwd als essentieel onderdeel van het veranderingsproces in de richting van de school als moderne arbeidsorganisatie. Het functioneren van de schoolleider is bovendien een kritische factor voor het welslagen van ingezette vernieuwingen en het handhaven c.q. verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. Elementen van het beleid om de positie van het schoolmanagement te versterken zijn vergroting van de ruimte van scholen voor eigen personeels- en onderwijsbeleid, en instelling en bekostiging van de opleidingen Schoolleider primair onderwijs. Het formatiebudgetsysteem en het schoolprofielbudget bieden scholen de mogelijkheid middelen vrij te maken voor grotere vrijstelling van de schoolleider.

21

De memorie van toelichting geeft aan, dat in het kader van Weer Samen Naar School sprake is van stabilisatie van de leerlingenaantallen van lom, m.l.k. en i.o.b.k. Op basis van de gegevens van de teldatum 1 oktober 1993 is zelfs sprake van een lichte daling van deze leerlingenaantallen. Op de groeiteldatum 16 januari 1994 zijn de leerlingenaantallen van l.o.m., m.l.k. en i.o.b.k. licht gestegen maar is nog steeds sprake van stabilisatie. Binnen de overige schoolsoorten van het (V)SO laat de leerling-ontwikkeling een stijgende lijn zien. Dit blijkt ook uit de grafiek onder pagina 97.

22

De CEB wijst op een aantal kenmerken van overheidsbeleid die belemmerend werken op de condities waaronder scholen moeten werken. Terecht wijst de commissie aspecten aan die in het verleden overlap vertoonden of tegenstrijdigheid suggereerden. Om te komen tot meer samenhang in het beleid en een meer gerichte en efficiënte inzet van middelen voor de bestrijding van achterstand bij allochtonen, zijn de hoofdlijnen van mijn beleid voor de komende jaren uiteengezet in de beleidsreactie «Naar meer schoolsucces van allochtone leerlingen». De daarin gemaakte keuzen zijn onder meer gebaseerd op evaluatie van ervaringen uit het verleden. Ondergetekende verwacht dat hiermee van gebrek aan consistentie geen sprake zal zijn.

23

Neen, de algemene doelstellingen van het basisonderwijs worden niet verlaten. Wel wordt onderzocht op welke punten de nu geconcretiseerde kerndoelen in omvang kunnen worden teruggebracht om de overladenheid van het programma weg te nemen.

24

Onderwijsresultaten zijn van veel factoren afhankelijk. Ook beschikbare faciliteiten zijn van invloed. De laatste jaren zijn de faciliteiten voor het basisonderwijs eerder toe- dan afgenomen. Nieuwe (additionele) middelen die voor het basisonderwijs ter beschikking zijn gesteld zijn o.a. convenantseenheden, faciliteiten in het kader van WSNS, schoolprofiel-budget en afschaffing 4-jarigen maatregel. Een eventueel tekort aan faciliteiten kan op zichzelf geen afdoende verklaring zijn voor tegenvallende resultaten.

25

Met de keuze van de basisvorming is gekozen voor een kwaliteitsverbetering van het onderwijs. Hierbij is tevens gekozen voor een uitbreiding van het aantal lesuren 30 naar 32 uur. Het invoeringsproces is op gang gekomen. Dit proces wordt begeleid en bekeken door het Procesmanagement Basisvorming en de Inspectie. Daarnaast is een evaluatie-traject van de basisvorming in gang gezet. Daarbij zal de ontwikkeling wat betreft de zwaarte van het programma goed in de gaten gehouden worden. Het is nu nog te vroeg om daarover uitspraken te doen.

26

Vergroting van de beleidsruimte van scholen maakt het mogelijk dat beschikbare middelen op maat worden ingezet naar gelang de specifieke situatie van de onderwijsinstelling. Zowel op het personele als het materiële vlak kunnen de scholen door meer globale bekostigings-systemen een meer beleidsrijke aanwending van middelen realiseren.

Dit bevordert het doelmatig gebruik van onderwijsmiddelen.

27

Ik vind een goede participatie van ouders en leerlingen zeer belangrijk voor de arbeidssatisfactie van leerkrachten.

Allereerst denk ik dat de betrokkenheid van ouders en leerlingen bij de gang van zaken in school door de leerkracht zal worden opgevat als blijk van interesse voor zijn of haar werk.

Voorts wijs ik op gegevens uit de literatuur waaruit blijkt dat deze betrokkenheid een van de kenmerken is van een effectieve school. Zonder verder in te gaan op de aard van het verband lijkt alleen al het bestaan er van mij een belangrijk gegeven.

In het kader van de uitwerking van het Schevenings Beraad is aan het vergroten van deze betrokkenheid de nodige aandacht besteed.

Met name wordt gewerkt aan een opzet voor een goede en toegankelijke informatievoorziening en verantwoording van het onderwijs door de school naar de ouders toe.

28

Voor het basisonderwijs zowel als voor het voortgezet onderwijs zijn al een aantal organisatievormen van het primaire proces geïnstitutionaliseerd; te denken valt hier aan het Montessori-onderwijs, het Jenaplan-onderwijs en het Dalton-onderwijs.

Verder kan gedacht worden aan allerlei varianten op de groepeeringsvormen binnen het overige onderwijs. Scholen die met deze en andere organisatievormen hebben gewerkt, zouden hun ervaring kunnen overdragen aan andere scholen die variatie willen aanbrengen in de wijze waarop zij het onderwijs aanbieden.

29

Neen. Wel bestaat de overtuiging dat beoordelen een onderdeel uitmaakt van een compleet personeelsbeleid. Waar in het advies van de Commissie Toekomst Leraarschap wordt gewezen op het isolement waarin veel leraren hun beroep vervullen, bieden functionerings- en beoordelingsgesprekken handvatten om dat te doorbreken. Daarom zal het invoeren van dergelijke instrumenten van personeelsbeleid worden gestimuleerd. Daarbij zal erop worden gewezen dat een beoordeling alleen functioneel is en geaccepteerd wordt als aan een aantal randvoorwaarden is voldaan. Zo moet het zijn ingebed in een stelselmatige aanpak waarin begeleiding, intercollegiale toetsing en functioneringsgesprekken een plaats hebben. Ook van belang is dat het schoolmanagement bekwaam is in het beoordelen. Om die reden wordt het eveneens op bladzijde 11 van de memorie van toelichting genoemde programma van deskundigheidsbevordering ter hand genomen.

De inhoud en toepassingswijze van beoordeling is een zaak van werkgevers in het onderwijs en van hun overleg met werknemersorganisaties. Door het faciliteren van instrumentontwikkeling en het doen verspreiden van voorbeelden van de aanpak van beoordelen kan de overheid hierin wel een stimulerende rol vervullen.

30

De vraag suggereert dat ik bezwaar zou hebben tegen deeltijdarbeid in het onderwijs. Dat dit geenszins het geval is, kunt u opmaken uit de afspraak die ik in het kader van de CAO-onderwijs en wetenschappen 1993-1995 heb gemaakt met de personeelsorganisaties. Ik citeer daaruit: «Partijen stellen vast dat verantwoorde bevordering van deeltijdarbeid een essentiële rol speelt als het er om gaat te komen tot een evenwichtige spreiding van de werkgelegenheid in het onderwijs, de arbeidsparticipatie en de dringend noodzakelijke verlaging van de wachtgeld-uitgaven. Zij concluderen dat deeltijdarbeid (op basis van een gelijke rechtspositie aan die van voltijdse arbeid) een normaal element in de arbeidsverhoudingen vormt, waartoe in beginsel iedereen toegang moet hebben.».

De regelgeving bevat geen belemmering voor invoering van deeltijdarbeid in het onderwijs. Gezien de grondwettelijk gewaarborgde vrijheid van onderwijs is echter het benoemingsbeleid een zaak van het bevoegd gezag. Vanuit organisatorisch oogpunt kan een bevoegd gezag bijvoorbeeld als gedragslijn hanteren dat zeer kleine deeltijdbanen met name in het primair onderwijs (versnippering) zoveel mogelijk moeten worden voorkómen. Invoering van de verplichte bestuursaanstelling verkleint dit probleem. Tevens heeft de bestuursaanstelling een positief effect op het wachtgeld (minder snel instroom en voor grotere omvang van betrekking uitstroom) en het ziekteverzuim (de mogelijkheden m.b.t. mobiliteit kunnen ziekteverzuim en mogelijke definitieve arbeidsongeschiktheid voorkomen).

31

Het lijkt geen twijfel dat het bestaan van een vaste afvloeiingsvolgorde aan elke school een fuikwerking heeft op de mobiliteit van het personeel. Een ouder lid (boven de 35) van het onderwijspersoneel, die een hoge waarde van leeftijd en diensttijd (bepalende criteria in de afvloeiingsregelingen) bezit, is in de huidige omstandigheden nu eenmaal niet een graag geziene sollicitant. Door het automatisme in veel afvloeiingsregelingen brengt hij immers doorgaans met zijn komst de positie van jongere collega's in gevaar.

De mobiliteit, die in het algemeen in de sector onderwijs al laag is in vergelijking met andere sectoren, is bij leraren boven de 35 jaar zeer laag.

Mijn voornemen is, zoals aangegeven in Vitaal Leraarschap, maatregelen te nemen om de verplichting voor scholen om een afvloeiingsregeling te hebben, af te schaffen. Aandacht zal worden gevraagd voor een zorgvuldig personeelsbeleid waarbij een zo evenwichtig mogelijke opbouw van het personeelsbestand naar leeftijd en deskundigheid belangrijke factoren zijn. Bij eventueel noodzakelijk ontslag zal als onderdeel van een op bestuursniveau geïntegreerd personeelsbeleid moeten worden bepaald welk personeelslid voor afvloeiing in aanmerking komt.

32

Het leraarschap staat in dienst van het primaire proces in het onderwijs: het lesgeven aan leerlingen en het leren door leerlingen. In de leerlingenpopulatie treden in de tijd grote sociale en culturele veranderingen op. De maatschappij verandert voortdurend en verwacht dat het onderwijs reageert op maatschappelijke verschijnselen.

Hieruit volgt dat formele eisen die aan leraren worden gesteld, of een kwaliteitsstandaard die de beroepsgroep leraren aan zijn leden stelt, niet voor eens en voor altijd kunnen vastliggen. Als aan het onderwijs, en daarmee aan de leraar, andere eisen worden gesteld dan voorheen, dan moet dat ook gevolgen hebben voor de kwaliteitsstandaard. Dit is de dynamiek van de kwaliteitsstandaard.

Onder de dynamiek van de registratie moet worden verstaan dat een leraar die eenmaal is ingeschreven, niet zonder meer blijvend ingeschreven staat. Op gezette tijden zal hij er blijk van moeten geven dat de inschrijving, die een bepaalde kwaliteit waarborgt, nog gerechtvaardigd is. Het kan dus zijn dat een leraar zijn kwaliteitskeurmerk verliest.

33

Het is een goed initiatief indien universiteiten er toe overgaan goede onderzoekers het mogelijk te maken een jaar aan het NIAS door te brengen. Vooralsnog nemen ondergetekenden het standpunt in dat de instellingen daarvoor zelf de financiële consequenties behoren te dragen. Er zijn thans ook universiteiten die daartoe de mogelijkheid bieden.

Recent heeft de KNAW een advies gegeven over de internationalisering

op het terrein van de sociale wetenschappen, waarin dit punt ook wordt aangestipt.

In het komende Wetenschapsbudget zal de Kamer nader over de internationalisering op het terrein van de sociale wetenschappen worden geïnformeerd.

34

Vanwege de aanleiding tot de Brede Analyse I, II en III (I over het niet-universitaire onderzoek, II over de aansturing en financiering en III over het universitaire onderzoek) was een gescheiden aanpak van de advisering noodzakelijk: als gevolg van budgettaire problemen had WVC namelijk het voornemen om m.i.v. 1993 fors te bezuinigen op één organisatie (TNO). Daarmee kwam het proces onder de tijdsdruk van de begrotingsvoorbereidingen te staan. De analyse moest de informatie leveren voor de toedeling van de WVC-bezuiniging aan het gezondheids-onderzoek «in den brede». Een gescheiden aanpak was ook noodzakelijk omdat de Brede Analyse van het universitaire onderzoek moest voortbouwen op de analyses die via de discipline-advisering eerst per november 1993 beschikbaar zouden komen.

In het antwoord van de regering op de adviezen zal echter geen sprake zijn van een gescheiden behandeling. Het deeladvies over het universitaire onderzoek zal medio 1994 gereed zijn en in het regeringsstandpunt zal integraal op de RGO-deeladviezen over het niet-universitaire én universitaire onderzoek worden ingegaan.

35

Bij TNO wordt in lijn met het RGO-advies over het buiten-universitaire onderzoek gereorganiseerd: belangrijke delen van het biomedisch onderzoek met een voornamelijk fundamenteel-wetenschappelijke doelstelling, zoals de haemato-oncologie, gentherapie en de moleculaire pathologie worden bij universiteiten ondergebracht en toxicologische onderzoekprogramma's werden gebundeld en organisatorisch samengebracht in één instituut: TNO-voeding.

Het overige gezondheidsonderzoek is ondergebracht in het nieuwe instituut TNO Preventie en Gezondheid (PG). De combinatie van technologische, sociaal-gezondheidskundige en biomedische expertises maakt een integrale aanpak van complexe vraagstukken op het terrein van preventie en gezondheidszorg mogelijk. Daarbij wordt gestreefd naar een juiste balans tussen enerzijds behoud en verdere profilering van wetenschappelijke posities op maatschappelijk relevante en marktattractieve onderzoeksterreinen en anderzijds op een verantwoorde financieel-economische exploitatie van ontwikkelde technologieën en kennisposities. Dit betekent dat funderend, innovatief onderzoek onderdeel blijft vormen van TNO PG.

36

Met de leden van de VVD-fractie wordt de vorming van een AMC-bestuur positief gewaardeerd. In de eerste plaats kan hierin het streven naar optimalisering van de samenwerking tussen de twee instellingen op het terrein van het wetenschappelijk geneeskundig onderwijs en onderzoek worden herkend. Het is bijzonder nuttig dat op deze wijze ervaring wordt opgedaan met het besturen van het geheel van faculteit en ziekenhuis.

In de tweede plaats is deze ontwikkeling in overeenstemming met de strekking van de wet, mede gelet op de opvattingen die tijdens de mondelinge behandeling van het wetsontwerp «Aanpassing regelgeving academische ziekenhuizen» in de Tweede Kamer naar voren zijn gebracht. Hierbij wordt aangetekend dat de «Amsterdamse modaliteit» niet als een onomkeerbaar proces op weg naar een volledig samengaan van faculteit

en ziekenhuis wordt beschouwd. Daarvoor zou wetswijziging noodzakelijk zijn. Daarnaast moet worden onderkend dat binnen het kader van de wet ook andere modaliteiten mogelijk zijn, die tot een doelmatige samenwerking kunnen leiden. De optie die door de Universiteit van Amsterdam (medische faculteit) en het Academisch Ziekenhuis bij de UvA is uitgewerkt staat ondanks de positieve waardering dan ook niet zonder meer model voor de andere medische clusters.

37

De maatschappelijke gerichtheid van het NWO programma komt vooral tot uiting in het centrale prioriteitsprogramma en in de rol van NWO bij stimuleringsprogramma's. De prioriteitenprogramma's zijn een centraal instrument van het Algemeen Bestuur van NWO. Bij de stimuleringsprogramma's worden te stimuleren onderzoekgebieden gekozen in interdepartementaal overleg en in overleg met NWO, mede op basis van adviezen van OCV, Sectorraden en onderzoeksvragen vanuit de departementen. Andere NWO programma's met een maatschappelijke gerichtheid zijn de aandachtsgebieden onder verantwoordelijkheid van de gebiedsbesturen, die hierbij soms samenwerken met externe partners. Zo beoordeelt het Gebiedsbestuur Technische Wetenschappen onderzoeksvoorstellen op de mate waarin toekomstige gebruikers van onderzoekresultaten betrokken zijn en belangstelling tonen.

Criteria die bij de prioriteitenprogramma's en stimuleringsprogramma's worden gehanteerd zijn het maatschappelijk belang, de wetenschappelijke kwaliteit, multidisciplinariteit en schaalgrootte, alsmede aantoonbare interesse van vakdepartementen en maatschappelijke organisaties, mede blijkend uit de bereidheid tot medefinanciering.

NWO heeft een nieuwe, breed samengestelde commissie voor prioriteitenprogramma's benoemd, waarvan de leden buiten NWO kringen staan en zijn gekozen op basis van hun brede maatschappelijke oriëntatie. Deze commissie beoordeelt de maatschappelijke relevantie van aanvragen voor prioriteiten programma's. Ik ga ervan uit dat deze commissie voldoende geëquipeerd is. In het kader van de Beleidsindicaties hebben O. en W. en NWO afgesproken dat NWO bij maatschappelijke beïnvloeding van onderzoekprogramma's nauw contact onderhoudt met groeperingen die zich met deze vraagstukken bezig houden, in het bijzonder met de OCV en de Sectorraden.

38

De keuze van onderzoekthema's op basis van maatschappelijke relevantie behoort bevestigd te worden door maatschappelijke signalen. In de praktijk vindt die bevestiging ook op verschillende manieren plaats.

De criteria voor selectie van aanvragen voor NWO prioriteiten programma's vragen om «een aanwijsbaar verband met externe maatschappelijke signalen zoals resultaten van verkenningen, adviezen van de AWT of sectorraden of strategisch onderzoekbeleid van vakdepartementen». Ook voor het overige door NWO gesubsidieerde onderzoek dat gerelateerd is aan- of geïnspireerd is door een maatschappelijke vraag naar onderzoek geldt dat de thema keuze door externen bevestigd wordt door de gehanteerde criteria, de wijze van selectie en/of de betrokkenheid van externe partijen daarbij. Deze maatschappelijke beïnvloeding is op verschillende manieren gestructureerd.

NWO zal in het komend meerjarenplan in antwoord op de beleidsindicaties ingaan op de maatschappelijke beïnvloeding van onderzoekprogramma's zowel bij de keuze van onderwerpen als bij de uitvoering.

Universiteiten moeten bij een aanvraag voor een Akademie-onderzoekerspost van vijf jaar een aanstellingsgarantie bieden. Dit hoeft niet bij een aanstelling van drie jaar. Pas bij een aanvraag om verlenging met twee jaar moet een aanstellingsgarantie verstrekt worden. Het is juist dat de vaste aanstelling na drie jaar voor sommige faculteiten een probleem vormt. Het aantal nieuwe aanvragen voor Akademieonderzoekersplaatsen neemt niet af. Indien een universiteit in gebreke blijft om een vaste personeelsplaats aan te bieden na vijf jaar, treedt de KNAW met de betreffende universiteit in gesprek.

De KNAW heeft het afgelopen jaar het programma Akademie-onderzoekers laten evalueren. Hierbij zijn alle aspecten van het programma onderzocht: indeling in wetenschapsgebieden, multidisciplinair onderzoek, individuele ontwikkeling, werkgelegenheid, loopbaan-garanties, budget, verdelingscriteria. De KNAW voert in april overleg met NWO en VSNU over het evaluatierapport. Het bestuur van de KNAW zal daarna de staatssecretaris het rapport met zijn aanbevelingen aanbieden. In het overleg met de KNAW zullen deze aspecten aan de orde komen. Binnenkort zullen de Vlaamse Raad voor het wetenschapsbeleid en de Adviesraad van wetenschaps- en technologiebeleid een gelijklopende adviesaanvraag van respectievelijk de Vlaamse minister-president en de Nederlandse staatssecretaris van onderwijs en wetenschappen over de problematiek van vergrijzing van het wetenschappelijk personeel ontvangen. De aspecten van individuele ontwikkeling, werkgelegenheid en loopbaan-garantie vormen een onderdeel van de adviesaanvraag.

Bij de bepaling van het standpunt zal ook de vaste aanstelling na afloop van een driejarig contract aan de orde komen.

40

De mogelijkheden van afstemming en op den duur integratie van de kwaliteitsbeoordelingen van universitair onderwijs en onderzoek moeten inderdaad worden geëxploreerd. De reden is dat universitair onderwijs en onderzoek niet los van elkaar staan en derhalve niet los van elkaar zijn te beschouwen. Zij vormen de schering en inslag van hetzelfde weefsel, om een oude maar terechte beeldspraak te gebruiken. De VSNU heeft overigens aangekondigd te willen experimenteren met de geïntegreerde aanpak van de kwaliteitsbeoordeling van onderwijs en onderzoek. Dit mag er uiteraard niet toe leiden dat op welke wijze dan ook aan het onderwijs-aspect van de universitaire taak minder belang wordt toegekend of minder aandacht wordt besteed dan aan het onderzoek-aspect: die aspecten zijn namelijk gelijkwaardig (zie ook het antwoord op vraag 41).

41

Ja. In de WHW komen de bevoegdheden en verantwoordelijkheden voor het personeelsbeleid en beheer in eerste instantie toe aan het instellingsbestuur. Het kader daarbij is het rechtspositiereglement dat bij of krachtens AMvB wordt vastgesteld. Onderwijsactiviteiten en -kwalificaties hebben soms de facto inderdaad nog een lagere status dan onderzoeksactiviteiten en -kwalificaties. Waar dat optreedt moet dat, onder meer in het personeelsbeleid, worden tegengegaan omdat beide aspecten van de universitaire taak even belangrijk zijn. In het HOOP 1992 is aan deze kwestie expliciete aandacht besteed en zijn beleidssuggesties gedaan aan de universiteiten. De indruk bestaat dat de universiteiten deze overtuiging over de gelijkwaardigheid van onderwijs en onderzoek delen en ernaar streven het principe, onder meer in het personeelsbeleid, ook de facto zo volledig mogelijk in de praktijk te brengen.

De term «platform» voor het maatschappelijk debat over ethische aspecten van wetenschap en techniek is, nu de constructie na het overleg met de Tweede Kamer nader is ingevuld, niet meer nodig. Het gaat erom dat NOTA, KNAW, Gezondheidsraad en de sectorraden samenwerken met het oog op het signaleren en articuleren van ethische vraagstukken rond wetenschap en techniek en het organiseren van maatschappelijk debat daarover.

Dat gebeurt door een Kerngroep, bestaande uit leden afkomstig uit de samenwerkende organisaties, alsmede twee leden op persoonlijke titel, onder voorzitterschap van de directeur NOTA.

De Stuurgroep NOTA is bestuurlijk en financieel verantwoordelijk voor het functioneren van de Kerngroep, die echter wel de inhoudelijke verantwoordelijkheid draagt.

Voor het organiseren van debatten over specifieke onderwerpen worden begeleidingscommissies ingesteld, van bij het onderwerp betrokkenen (deskundigen, vertegenwoordigers van organisaties e.d.).

De Stuurgroep NOTA rapporteert op gezag van de Kerngroep aan de staatssecretaris over de uitkomsten van zulke debatten en over de daaraan te verbinden conclusies. Hij zal hierover mededeling doen aan de Tweede Kamer en de conclusies voorzien van een beleidsreactie.

44

Wat betreft het primair onderwijs is de afgelopen jaren zeker voortgang geboekt met de ontwikkeling van de kwaliteitszorg. In concreto kan gewezen worden op het toenemend gebruik van de eindtoets basisonderwijs waardoor scholen inzicht krijgen in de resultaten van hun onderwijs. Op het niveau van de individuele leerlingen wordt ook een beter inzicht verkregen in de vorderingen van de leerling door het gebruik van leerlingvolgsystemen in steeds meer scholen. Tenslotte is op landelijk niveau periodiek peilingsonderzoek naar het onderwijsniveau verder uitgebouwd. Scholen krijgen, o.a. via de decentralisatie van de nascholingsgelden en het schoolprofielbudget, meer instrumenten om tot een gerichte deskundigheidsbevordering van het personeel te komen en een taak- en functiebeleid te voeren.

In het kader van de conclusies van het Schevenings Beraad zijn lijnen uitgezet om het kwaliteitsbeleid van scholen verder te versterken, waarbij in het bijzonder gewezen kan worden op de verantwoording die naar de ouders plaats zal gaan vinden over het eigen onderwijs.

De genoemde ontwikkelingen met betrekking tot personeelsbeleid en Scheveningse conclusies zijn ook van toepassing op het voortgezet onderwijs.

Wat betreft het voortgezet onderwijs is verder van belang dat bij de behandeling van de Wet nevenvestigingen tevens de jaarverslagverplichting in de WVO is verankerd. De uitwerking daarvan zal vooruitlopen op de afspraken met het onderwijsveld over de instrumenten voor kwaliteitszorg zoals een schoolgids.

De werkzaamheden van het CITO aan de afsluitingstoetsen basisvorming vorderen gestaag. Ter handhaving van de normen bij de eindexamens is met het CITO overeengekomen dat hiervoor aanvullende activiteiten worden verricht.

In de BVE-sector wordt de zorg voor de kwaliteit vormgegeven door ontwikkeling van de volgende instrumenten:

- Door de landelijke organen worden eindtermen voor het mbo/leerlingwezen voorgesteld welke door de minister worden vastgesteld.
- Met behulp van de vernieuwingsgelden '93/'94 zijn op een dertigtal b.v.e.-instellingen projecten in uitvoering, gecoördineerd door de V-b.v.e.,

ter ontwikkeling van systemen van interne kwaliteitszorg.

- Krachtens de WCBO en de WVO dienen de instellingen een schoolwerkplan bij de inspectie in te dienen, waaruit moet blijken dat met het voorgenomen programma de eindtermen gerealiseerd kunnen worden.
- Verder dienen de instellingen volgens deze wetgeving een jaarverslag in te dienen. De verwachting is dat over het afgelopen cursusjaar de jaarverslagen m.b.o. volgens de regeling worden opgeleverd. Voor de andere onderwijssoorten zijn regelingen voor de jaarverslagen in voorbereiding.
- Volgens de WVO is examinering in het m.b.o. een verantwoordelijkheid van de instellingen, en volgens de WCBO voor het leerlingwezen van de landelijke organen. De inspectie ziet toe op de uitvoering hiervan.
- Tenslotte is er op basis van een convenantsafpraak overleg gaande over de invoering van een visitatiestelsel in deze sector, in aanvulling op de genoemde instrumenten.

Tenslotte ziet de inspectie op grond van haar wettelijke taak toe op de uitvoering van de deugdelijkheidseisen die de wet stelt.

In het verlengde van de uitgangspunten in de HOAK-nota is in de tweede helft van de jaren tachtig gewerkt aan de opbouw van het nieuwe stelsel van kwaliteitszorg voor het hoger onderwijs. Inmiddels zijn de principes daarvan vastgelegd in de WHW, waarbij de verantwoordelijkheid voor de kwaliteitszorg primair is belegd bij de universiteiten en hogescholen. In het w.o. is m.i.v. 1988 feitelijk begin gemaakt met het nieuwe stelsel. Het visitatiestelsel is globaal opgebouwd uit zelfevaluatie door de instellingen, visitatie door een externe commissie en meta-evaluatie door de Inspectie. De externe visitatie heeft daarbij een stimulerende functie ten aanzien van de interne kwaliteitszorg van opleidingen. In het w.o. is de eerste ronde van visitaties achter de rug. In het h.b.o. is volgens een vergelijkbaar model als in het w.o. een iets latere start gemaakt, maar ook daar is sinds 1990 goede ervaring opgedaan met het nieuwe stelsel.

In het verlengde van de activiteiten in het kader van de kwaliteitszorg, zijn in de HO-Kamer van 1 maart 1993 tussen de minister, VSNU en HBO-Raad goede afspraken gemaakt over de te volgen procedure na het verschijnen van het visitatierapport. Deze afspraken zijn vastgelegd in de notitie «bestuurlijke hantering» die t.b.v. de genoemde HO-Kamer is ingebracht. In het kort komen de afspraken erop neer dat hoger onderwijsinstellingen die als «zorgelijk» uit het visitatierapport te voorschijn komen, aan de minister/staatssecretaris aangeven hoe zij het onderwijs denken te verbeteren. De minister/staatssecretaris laat zich bij zijn oordeelsvorming door de Inspectie adviseren. Momenteel worden naar aanleiding van de visitaties die in 1993 zijn verschenen en daarmee onder het nieuwe regime van de «1 maart 1993-afspraken» vallen, bestuurlijke reacties van minister/staatssecretaris voorbereid.

45

Het gelijke kansen beleid is in 1993 structureel verankerd door het in werking treden van de wettelijke regeling onderwijsvoorrangsgebieden. In het bij de wet behorende Landelijke Beleidskader OVB zijn voor een periode van vier jaar concrete thema's en doelstellingen opgenomen waaraan de samenwerkende scholen voor primair en voortgezet onderwijs in de verschillende regio's met concentraties van achterstanden gaan werken. Nadrukkelijk wordt meer aandacht gegeven aan het resultaatgericht werken en aan het behalen van de doelstellingen. In die zin wordt van het onderwijsvoorrangsbeleid een betere kwaliteit verwacht. Voor de aansluitende periode (1997) is de bestuurlijke vormgeving van het onderwijsachterstanden beleid in ontwikkeling (Scheveningen Akkoord, kabinetsreactie op het advies «Ceders in de tuin»).

De rol van de meer autonome school zal worden ingekaderd in een duidelijker verantwoordingsplicht en inspanningsverplichting. De regierol van de gemeente zal – in het kader van een meer integraal beleid gericht op het «gelijke kansen» imperatief – worden aangescherpt. De plannings- en samenwerkingsrelatie tussen schoolbesturen en gemeentebesturen ten aanzien van het onderwijsvoorrangsbeleid zal wettelijk worden geregeld. De doelstellingen van het voorrrangsbeleid gericht op gelijke kansen worden landelijk geëvalueerd. Daarmee kan worden nagegaan of de doelstelling van een evenredige deelname van de doelgroepen aan het onderwijs wordt gerealiseerd. Die evaluatie is in uitvoering.

Voor de BVE-sector geldt dat de doelstelling gelijke kansen, met name gericht op vrouwen/meisjes, allochtonen en gehandicapten, op twee manieren wordt vormgegeven:

- a. als integraal onderdeel van beleid via:
 - de bekostigingssystematiek: bijvoorbeeld de kwalificatiefactor waarbij het opleidingsniveau mede bepalend is voor de bekostiging;
 - afspraak in convenantsverband over het verbeteren van het rendement door het verhogen van het aantal startkwalificaties;
 - eisen aan het systeem van kwaliteitszorg waarbij bijvoorbeeld in het jaarverslag informatie opgenomen moet worden over het bereiken van de doelgroepen en effecten van specifieke maatregelen voor deze doelgroepen;
 - verplichtingen ten aanzien van samenwerkingsverbanden tussen de onderwijssoorten in de BVE-sector om tot een sluitende aanpak te komen.
- b. via tijdelijke maatregelen:
 - Regeling startkwalificaties VSV gericht op samenwerking tussen verschillende onderwijssectoren in de regio om te komen tot een sluitende aanpak.
 - De regeling vindt plaats door een output-gerichte bekostigingssystematiek.
 - De regeling in het kader van de notitie «een goed voorbereide start» ten behoeve van de bestrijding van het voortijdig schoolverlaten in de regio. De middelen worden op basis van een regionaal actieplan aan de contactgemeenten in een WGR-regio toegekend.
 - Regeling «vernieuwing» gericht op verbeteren van het aanbod voor specifieke doelgroepen.

In het hoger onderwijs worden instellingen aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid waar het gaat om het bevorderen van de participatie van allochtonen en vrouwen aan het hoger onderwijs, zowel wat betreft de arbeidsdeelname als de instroom van allochtone en vrouwelijke studenten. Hoger-onderwijsinstellingen worden uitgenodigd op deze terreinen actief beleid te voeren en in dat kader aantallen allochtone en vrouwelijke studenten en personeelsleden te registreren t.b.v. signalering en evaluatie.

Wat betreft de allochtonen zijn met de universiteiten en hogescholen afspraken gemaakt over het invoeren van een studentenregistratie conform de algemeen geaccepteerde systematiek beschreven in de kabinetsnota «registratie rapportage minderheden». Zo kunnen ontwikkelingen zowel landelijk als per instelling worden gevolgd en de effecten van de inspanningen van instellingen zichtbaar worden. Mede op basis hiervan zal de komende jaren regelmatig het gesprek tussen overheid en instellingen worden gevoerd. In het bijzonder zal daarbij aandacht worden gevraagd voor extra inspanningen voor allochtonen binnen bestaande voorzieningen – die ook al in het kader van de kwaliteitszorg worden aangescherpt. Te denken valt aan voorzieningen t.b.v. studeerbaarheid en

studiebegeleiding. Ook zal bijzondere aandacht uitgaan naar taalhulp voor allochtone studenten.

Wat betreft de bevordering van de deelname van vrouwen, wordt in de vierde Onderwijsemancipatienota (20 november 1992) voor de komende vier jaar een aantal speerpunten van beleid geformuleerd, nl. sociaal-culturele zelfstandigheid en weerbaarheid, onderwijsparticipatie van allochtone meisjes, keuzebegeleiding, toekomstoriëntatie en beroepskwalificatie van meisjes en vrouwen en de positie van vrouwen in onderwijs en onderzoek. Van hoger-onderwijsinstellingen wordt verwacht dat zij op basis van de uitgangspunten in de Emancipatienota eigen beleid ontwikkelen. De verantwoordelijkheid van de overheid is erop gericht de noodzakelijke voorwaarden hiervoor te scheppen en te bevorderen. HBO-instellingen kunnen bovendien gebruik maken van de (mede met ondersteuning van de overheid tot stand gekomen) expertisecentra.

46

Ondergetekenden zullen bij de ontwikkeling van voorstellen in het kader selectie en verwijzing aandacht besteden aan de vraag of een bijzondere rechtsgang wenselijk is.

47

Aan in het wetenschappelijk onderwijs afgestudeerde ingenieurs wordt een unieke combinatie van eisen gesteld. Die eisen, genoemd in het HOOP 1994, omvatten een hoog abstractieniveau, een brede technische basiskennis, en het vermogen tot analyse en synthese. Ter toelichting op dit laatste kan worden gewezen op de voor ingenieurs typerende synthetiserende, integrerende kennis en vaardigheden die nodig zijn om, doorgaans in projecten met vele betrokkenen, producten, installaties, systemen en dergelijke te ontwerpen en te realiseren onder externe randvoorwaarden zoals beschikbaar budget, tijdsbeperking, regelgeving, en markteisen. Hierin ligt tegelijk het doorslaggevende verschil met universitaire natuurwetenschappelijke opleidingen. In de afgelopen jaren is uit een veelheid van gegevens en rapporten komen vast te staan dat de genoemde combinatie van eisen voor de in het HOOP 1994 genoemde ingenieursopleidingen bij de technische universiteiten en bij de Rijksuniversiteit Groningen een cursusduur van 5 jaar noodzakelijk maakt.

In dit verband kan worden gewezen op het ABET/CSHOB-onderzoeksrapport en het rapport IPR-EE, zoals vermeld in het ontwerp-HOOP 1994, pag. 151-152.

Ook heeft de Raad van de Centrale Ondernemingsorganisaties een verlenging van de cursusduur bepleit. Het wetsontwerp ter zake is thans aanhangig bij de Raad van State.

48

Ten aanzien van de verlenging van de cursusduur van een aantal ingenieursopleidingen spitste het debat in de UCV zich toe op twee vraagstukken:

- het onderscheid tussen de betrokken ingenieursopleidingen en de bèta-studies aan de algemene universiteiten waarvoor geen voornemen bestaat tot verlenging van de cursusduur;
- de vraag of bij verlenging sprake moet zijn van een integrale verlenging van de gehele studie tot 5 jaar, dan wel dat een 4 + 1-systeem wordt gehanteerd. In het laatste geval wordt een «knip» in de opleiding aangebracht na 4 jaar, waarmee wordt aangesloten bij de oorspronkelijke systematiek van de Wet tweefasenstructuur.

Zoals toegezegd in de UCV, zal het standpunt over deze vraagstukken worden opgenomen in de memorie van toelichting bij het desbetreffende wetsvoorstel.

Ook wat betreft de C + 1-maatregel en het 27+-beleid is in de UCV toegezegd in het desbetreffende wetsvoorstel, dat overigens de WSF-regeling ongemoeid laat, over een aantal onderwerpen een standpunt te bepalen:

- het hanteren van een zgn. «harde» of een «zachte» grens voor het afbakenen van de zorgplicht van de overheid voor studerende van 27 jaar en ouder, in relatie tot mogelijkheden voor instellingen tot het voeren van specifiek beleid voor doelgroepen;
- het wettelijk vaststellen van de hoogte van het collegegeld voor C + 1/27+-studenten op tenminste het auditorentarief, dan wel het hanteren van een inkomenstoets naar analogie van de Open Universiteit;
- het overgangsrecht voor studenten die bij inwerkingtreding van het wetsvoorstel reeds studeerden in het hoger onderwijs, maar zich om een bijzondere reden hebben laten uitschrijven;
- complexiteit van het voorgestelde beleid in vergelijking met een vouchersystematiek;
- de betekenis van het instrument inschrijvingsduur.

Voor de termijnen waarop de onderhavige wetsvoorstellen zullen worden ingediend bij de Staten-Generaal wordt verwezen naar het antwoord op vraag 49.

49

Een wetsvoorstel voor de verlenging van de cursusduur van een aantal ingenieursopleidingen is op 9 maart jl. met verzoek om spoedige advisering voor advies aangeboden aan de Raad van State, hetgeen betekent dat indiening bij de Staten-Generaal dit voorjaar kan worden verwacht.

Het wetsvoorstel waarin de C + 1 maatregel en het 27-plus beleid zijn opgenomen is op 19 januari voor advies aangeboden aan de Raad van State. Naar verwachting zal het wetsvoorstel dit voorjaar kunnen worden ingediend bij de Staten-Generaal. De gevolgen voor studenten en instellingen zullen op basis van de definitieve wetsvoorstellen worden besproken met de Staten-Generaal.

50

Het aangrijpen van de grotere selectiviteit voor bezuinigingen op de budgetten van de universiteiten ligt thans niet in de rede. Op de eerste plaats brengt versterking van de selectiviteit met zich mee dat universiteiten ruimte dienen te hebben voor de daartoe benodigde kwaliteitsinvestering. Ten tweede dient de afname van studentenaantallen te worden geplaatst tegen de achtergrond van de gegroeide bestuurlijke praktijk inzake de bandbreedtesystematiek. Met de universiteiten en hogescholen is in de eind 1990 afgesloten hoofdlijnenakkoorden een afspraak gemaakt over een bandbreedte van 10% waarbinnen veranderingen in het aantal studenten geen gevolgen hebben voor de omvang van het macrobudget. Hoewel de looptijd van deze akkoorden is verstreken, zal deze systematiek in ieder geval in 1994 worden gecontinueerd. Zoals in antwoord op vragen van de Tweede Kamer bij het ontwerp-HOOP 1994 is aangegeven (brief WO/B-94000905 van 14 januari 1994) zal met de instellingen en de Staten-Generaal in overleg worden getreden over het financiële perspectief op langere termijn.

51a

Voor een aantal technische opleidingen is gekozen voor een verhoging van de wettelijk vastgestelde studielast om een aantal specifieke knelpunten weg te nemen. Wat de cursusduurdifferentiatie in het algemeen betreft bestaat het voornemen om op korte termijn een verkenning uit te voeren hoe aan de verdere differentiatie vorm

kan worden gegeven, met inachtneming van de randvoorwaarden zoals geformuleerd in het HOOP 1994.

51b

In de HO-Kamers van 29 november en 8 december 1993 is de conclusie getrokken dat het wenselijk is, de komende periode te komen tot deregulering van de cursusduur. De aansluiting van de opleidingen op een herkenbare maatschappelijke vraag en de studeerbaarheid van programma's voor studenten vormen daarbij een dwingende randvoorwaarde. Het streven is te komen tot arrangementen waarbij zowel voor het w.o. als voor het h.b.o. een meer flexibele studielast voor hoger-onderwijsopleidingen kan worden gerealiseerd zonder dat dit een doorwerking heeft naar de bekostiging. Dit betekent dat naast een verhoging van de studielast ook een verlaging van de studielast aan de orde kan zijn.

Studenten moeten daarbij in staat worden gesteld hun opleiding binnen voor de desbetreffende studielast toereikende studiefinancieringscondities af te ronden, waarmee niet op voorhand bepaald is, door wie studiefinanciering daadwerkelijk wordt verstrekt.

51c

Voor opleidingen die op universitair niveau worden verzorgd is de vervlechting van het onderwijs met het wetenschappelijk onderzoek van essentieel belang. Voor alle opleidingen waaraan de kwalificatie «wetenschappelijk» wordt verbonden, zal ook in de toekomst de institutionele relatie tussen onderwijs en onderzoek een toetssteen vormen.

51d

In het ontwerp HOOP 1994 is reeds opgemerkt dat een aanscherping van de selecterende en verwijzende functie van de propaedeuse nodig is, om een goede aansluiting te bevorderen tussen belangstelling, motivatie en capaciteiten van studenten enerzijds en een opleiding anderzijds. Voor wetenschappelijke opleidingen zal dit inhouden dat het juist in deze fase van de studie van belang is de student te laten kennismaken met de eigen aard van het wetenschappelijk onderzoek.

Daardoor zal de oriënterende maar ook de selecterende functie van de propaedeuse worden versterkt.

52

In de verdere gedachtenvorming over de deregulering van de cursusduur zal het standpunt van de VSNU over studieduurflexibilisering worden meegenomen.

53/54

Voor het geheel aan opleidingen is het van belang dat de variëteit in het stelsel van hoger onderwijs aansluit bij de maatschappelijke behoeften. Dit kan ertoe leiden dat er meer variëteit in opleidingen nodig is.

Los daarvan staat dat ook nu al een verantwoordelijkheid bij de overheid is neergelegd voor wat betreft het bepalen van de macro-doelmatigheid van het aantal opleidingen.

Instellingen zijn het beste toegerust de mate van flexibilisering te bepalen. Het is niet primair aan de overheid om hier inhoudelijk een oordeel over uit te spreken.

55

De kwaliteit van de primaire processen, onderwijs en onderzoek, is afhankelijk van verschillende factoren. Het is niet aannemelijk dat een wijziging van een structuur waarin universiteitsraad en faculteitsraad over een beperkt aantal onderwerpen beslissingsbevoegdheid hebben (de

huidige wettelijke bestuursstructuur), in een structuur waarin die raden ten aanzien van diezelfde onderwerpen instemmingsrecht hebben (de nieuwe structuur van de KUN), ogenblikkelijk gevolgen heeft voor de kwaliteit van de primaire processen. Het zwaartepunt daarvan ligt immers op het basisniveau.

56

In de Uitgebreide Commissie Vergadering van de vaste Commissie voor Onderwijs uit de Tweede Kamer over het HOOP 1994, die op 24 januari plaatsvond, is de positie van de aio aan de orde geweest. In die vergadering is toegezegd dat een notitie over de aio-problematiek zal worden uitgebracht.

Op een vraag van de Tweede Kamer naar aanleiding van het HOOP 1994 m.b.t. een reactie het experiment van de UvA om aio's een studentstatus te geven, is op 14 januari 1994 als volgt geantwoord:

«De assistenten in opleiding vormen een wezenlijk onderdeel binnen de bestaande structuur van het wetenschappelijk personeel binnen de universiteiten. Het aio-stelsel heeft als promotiestelsel duidelijk positieve resultaten opgeleverd: een toename van onderzoekproductie en verbetering van de opleiding tot wetenschappelijk onderzoeker. Het aio-stelsel is als zodanig een goed stelsel en er moeten daarom goede redenen zijn om het te herzien.

De instellingen van wetenschappelijk onderwijs hebben echter de beleidsvrijheid om naast en duidelijk onderscheiden van een aanstelling als aio, die wordt gekenmerkt door de werknemersstatus, met een afgestudeerde een afspraak te maken die niet het kenmerk heeft van een dienstverband.

In het geval van de UvA zou sprake zijn van promovendi met een beurs of stipendium.

Naar verwachting zal in januari 1994 een rapport van de VSNU en NWO gezamenlijk worden aangeboden, waarin een standpunt van de instellingen zal zijn geformuleerd met betrekking tot het omzetten van het aio-stelsel in een stelsel van opleidingsplaatsen met promotiebeurzen.

Op basis van de uitkomsten van dat rapport zal mijn standpunt worden bepaald en zullen de Staten-Generaal daarover worden geïnformeerd. In dat standpunt zal de reactie op het experiment bij de UvA zijn begrepen.

Voorshands zal daarom het experiment bij de UvA neutraal worden gade geslagen».

Het rapport van VSNU en NWO dat in het hierboven weergegeven citaat wordt bedoeld, is tot op heden niet ontvangen.

Binnenkort zal met de universiteiten overleg worden gevoerd over de verdere aanpak van de problematiek.

57

Zie antwoord op vraag 56.

58

In de oorspronkelijke vraag van de Tweede Kamer werd nadrukkelijk gevraagd om een overzicht van maatregelen – van verschillend karakter – om het stapelen van opleidingen terug te dringen. Daarbij bestaat overigens wel een nauwe samenhang tussen die verschillende typen maatregelen.

Een goede verwijzing en selectie van studenten maakt mogelijk dat correctie van studiekeuze in een vroeg stadium van de onderwijsloopbaan plaatsvindt.

De inrichting van de onderwijsstructuur en de bekostiging zijn belangrijke randvoorwaarden voor dit onderwijskundige proces. Zo betekent een structuurwijziging zoals de introductie van de basisvorming bijvoorbeeld dat dwars door de verschillende onderwijskolommen heen een inhoud-

delijk punt wordt gemarkeerd waarop selectie en verwijzing van studenten kan plaatsvinden. Daarnaast dient bij de onderwijsstructuur gedacht te worden aan het goed op elkaar laten aansluiten van leerwegen. In de bekostiging aan instellingen en de condities voor studiefinanciering en retributies voor studenten kan dat worden bekrachtigd.

Het is om deze reden dat in het antwoord op de vraag van de Tweede Kamer werd aangegeven dat de maatregelen in de praktijk meestal in combinatie zullen worden toegepast.

59

Als doorstroming tussentijds plaatsvindt, ligt het voor de hand om inhoudelijke criteria te hanteren op grond waarvan onderwijsdeelnemers kunnen doorstromen. De door de Stuurgroep Ginjaar-Maas nog te ontwikkelen profielen voor doorstroom tussen m.b.o. en h.b.o. kunnen daar de basis voor vormen. Waar doorstroming plaatsvindt na een volledig afgeronde opleiding ligt het louter hanteren van inhoudelijke doorstroomcriteria c.q. -termen minder in de rede. Immers, waar opleidingen qua positie in de gehele onderwijsstructuur op elkaar aansluiten, zoals v.o. en h.o., is vanwege de toegankelijkheid reeds bepaald dat het recht op toelating is gekoppeld aan het einddiploma. Is sprake van stapeling van opleidingen die ieder voor zich een goede kwalificatie voor de arbeidsmarkt bieden, zoals h.b.o. en w.o., dan zijn «bureaucratische» condities m.b.t. maximale studieduur en studiefinanciering onontkoombaar om de hoeveelheid door de overheid bekostigde deelname aan onderwijs rechtvaardig te verdelen.

De onlangs ingestelde commissie «Leerwegen in en na het voortgezet onderwijs», onder voorzitterschap van de heer Kemner, zal voorstellen doen voor de wijze waarop en de condities waaronder verschillende leerroutes in het voortgezet onderwijs kunnen worden doorlopen.

60

Wanneer het gaat om opleidingen die in de structuur van ons onderwijs op elkaar aansluiten, zoals v.o. en h.o., dient dit uiteraard mogelijk te zijn. Het is in dat geval overigens juist te spreken van «doorstroming» in plaats van «stapeling». Met betrekking tot de doorstroom m.b.o.-h.b.o. is het beleid erop gericht de dubbelfunctie van het m.b.o. blijvend recht te doen, waarbij echter getracht wordt op het niveau van individuele deelnemers kwaliteits- en tijdswinst te boeken. De stapeling h.b.o.-w.o. blijft mogelijk, maar wordt financieel minder aantrekkelijk door de condities voor deelname aan het hoger onderwijs tegen een door de overheid vastgesteld laag collegegeldtarief aan een maximale verblijfsduur en een leeftijdsgrens (volgens formule $C + 1/27 +$) te binden. Deelname blijft mogelijk tegen een hogere eigen bijdrage van studenten.

61

In het voorstel van wet tot wijziging van de WHW (de zgn. «Ontwerp-Bezems wet») dat op 22 december 1993 aanhangig is gemaakt bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal is de samenhang der wetenschappen in de doelstelling van het wetenschappelijk onderwijs weer opgenomen (Kamerstukken II, 1993-1994, 23 558, nr. 1).

62

Selectie aan de poort van het hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs wordt, in tegenstelling tot wat in de vraag wordt gesuggereerd, niet overwogen. De algemene lijn is, zoals ook in de WHW is vastgelegd, dat een diploma in het voortgezet onderwijs toegang geeft tot het hoger onderwijs. Wel is in het HOOP 1994 aangegeven dat het verzwaren en selectiever maken van het voortgezet onderwijs zal leiden tot een selectievere toegang tot het hoger onderwijs. Daarbij is ook aangegeven dat tegen die achtergrond met de instellingen bezien zal

worden hoe het colloquium doctum moet worden aangescherpt en dat teneinde een goede aansluiting te bevorderen tussen belangstelling, motivatie en capaciteiten enerzijds en een opleiding anderszijds een zekere verzwaring van de tweede fase van het voortgezet onderwijs en een aanscherping van de selecterende en verwijzende functie van de propedeuse nodig is.

63

In de memorie van toelichting bij de Rijksbegroting 1993 is neergelegd dat de overheid een kerntaak heeft om een ieder die daartoe gekwalificeerd is in de gelegenheid te stellen één beroepskwalificerende opleiding in het hoger onderwijs te volgen. Hierop dient het recht op door de overheid bekostigd onderwijs tegen een laag collegegeldtarief en de aanspraak op studiefinanciering te zijn afgestemd. In het HOOP 1994 wordt voorgesteld dat recht vast te stellen op 5 jaar. Begaafde studenten die onder deze condities meer dan een opleiding kunnen volgen worden daarbij niet belemmerd.

64

Deze stelling is gebaseerd op de bestaande praktijk van scholing van werkzoekenden in het kader van de arbeidsvoorziening, waarop in antwoord op vraag 68 en 69 van de Tweede Kamer is ingegaan. Herintredende vrouwen hebben – meestal vanwege verzorgende taken tijdelijk het arbeidsbestel verlaten. Over het algemeen zullen zij reeds gekwalificeerd geweest zijn voor een beroep door het volgen van een initiële opleiding. Hun behoefte aan onderwijs en scholing bestaat, aangezien de betrokkenen zo spoedig mogelijk weer beschikbaar dienen te zijn voor de arbeidsmarkt, uit overwegend korte trajecten in aansluiting op eerder verworven kwalificaties. Er zijn geen signalen bekend dat deze praktijk voor herintredende vrouwen onbevredigende resultaten genereert.

Ook voor allochtone studenten geldt het principe dat de scholing van werkzoekenden valt onder de verantwoordelijkheid van de arbeidsvoorziening. In het antwoord op vraag 67 van de Tweede Kamer ging het meer in het bijzonder om de verantwoordelijkheid van de overheid voor de deelname aan hoger onderwijs door allochtone studenten die op latere leeftijd naar Nederland zijn gekomen. Geconstateerd werd dat de overheid daarvoor geen speciale verantwoordelijkheid draagt, maar dat in overleg met de verantwoordelijke bewindslieden van Binnenlandse Zaken en Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur zal worden bezien welke condities voor deelname aan hoger onderwijs voor deze groep dienen te worden gecreëerd in het kader van het algemene immigratiebeleid. De groep allochtone studenten waarop gedoeld wordt heeft nog geen of onvoldoende kansen gehad tot participatie in het onderwijs en het arbeidsbestel. Dat is een wezenlijk andere situatie dan die van herintredende vrouwen, al zullen er soms overlappen bestaan. Zo is het zeer wel denkbaar dat sommige allochtonen reeds over veel elders verworven kwalificaties beschikken, maar eveneens door omscholing of opfriscursussen hun kansen op de Nederlandse arbeidsmarkt kunnen verhogen. Ook hier ligt het voor de hand dat de scholing erop is gericht dat de betrokkenen zo spoedig mogelijk kunnen participeren op de arbeidsmarkt.

65

De instelling van een CAPES (Certificat d'aptitude Professionnelle, het bewijs van onderwijsbevoegdheid in een bepaald vak in het voortgezet onderwijs wordt behaald door middel van een concours. Personen die een CAPES behalen krijgen daarmee een vaste aanstelling tot rijksambtenaar) voor het Nederlands wordt bij voortduring in de contacten met de Franse autoriteiten aan de orde gesteld. Tijdens de laatste bijeenkomst van de gemengde Commissie in het kader van het Cultureel Akkoord in maart

1991 werd deze zaak met klem bepleit en voorts werd de instelling van een CAPES formeel en informeel aan de orde gesteld bij de achtereenvolgende Franse Ministers van Onderwijs Lionel Jospin, Jack Lang en bij het kabinet van François Bayrou. Tot nu toe hebben deze démarches echter niet tot een positief resultaat geleid.

66

Het Franse standpunt komt erop neer dat de instellingen van een CAPES voor een vreemde taal afhankelijk zijn van het aantal leerlingen dat in het Franse middelbaar onderwijs lessen in die taal volgt. Grote talen als Engels, Spaans en Duits voldoen uiteraard aan dit kwantitatieve criterium, maar ook kleinere talen als het Portugees (13 000), of het Hebreeuws (5 000). Naar het oordeel van de Franse autoriteiten is het aantal leerlingen dat in het Franse middelbare onderwijs Nederlands volgt tot dusver niet toereikend om de instelling van een CAPES te rechtvaardigen.

De komende periode zal worden nagegaan of het aantal leerlingen dat Nederlands als keuze-vak kiest alsnog de instelling van een CAPES rechtvaardigt. Binnenkort zullen Nederland, Vlaanderen en de Nederlandse Taalunie een Table Ronde organiseren. De kwestie zal wederom aan de orde worden gesteld tijdens het eerst volgend bilateraal overleg in de Frans-Nederlandse subcommissie voor onderwijs.

67

A. Tweetalig onderwijs in het Frans PO in Fr.-Vlaanderen

O. en W. ondersteunt en begeleidt de projecten Nederlands in het kader van het vroegtijdig tweetalig onderwijs (enseignement des langues précoces) en verleent medewerking aan nascholing van de docenten. Hiervan zijn er 2 taaldocenten en 3 taalassistenten uitgezonden door Nederland (op kosten van O. en W.) en 1 taaldocent en 2 assistenten door Vlaanderen. Met uitvoering en begeleiding is de Talenacademie Nederlands belast, die daartoe een jaarlijks subsidie ad f 85 000 ontvangt.

Nederlands (3 à 5 u p. week binnen schooltijd) wordt gegeven op 2 kleuterscholen en 7 lagere scholen in Noord Frankrijk.

B. Vreemde-talen onderwijs in Frans VO

De ondersteuning wordt in 1993-94 met name gericht op die Noord-Franse VO-scholen, die het vervolgonderwijs voor het twee-talig onderwijs in het Frans PO organiseren of gaan organiseren (o.m. section Européenne). Ondersteuning en nascholing van de Franse docenten wordt verzorgd door de Talenacademie Nederland. Onderwijs Nederlands in het VO in Noord-Frankrijk wordt gegeven aan 8 collèges, 9 lycées en één school voor middelbaar landbouwonderwijs.

C. Universitair onderwijs Nederlands

Het universitair onderwijs Nederlands in Noord-Frankrijk wordt ondersteund via de Nederlandse Taalunie. Het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen co-financiert het onderwijs Nederlands in Noord-Frankrijk met een directe subsidie van f 175 000 per jaar. Nederlands wordt gedoceerd aan 14 Noord-Franse universiteiten.

68

Met de zinsnede «... dat de onderwijsbegroting aanzienlijk op orde is.» wordt bedoeld dat de voorliggende onderwijsbegroting gekenmerkt wordt door een beheerste ontwikkeling van uitgaven en ontvangsten. De druk op de begroting door endogene redenen, zoals majeure overschrijdingen in voorgaande jaren, grote besparingsverliezen, onbetrouwbare ramingen of fors tegenvallende uitgaven en ontvangsten, is minimaal. De problematiek die in deze begroting wordt opgelost, is overwegend veroorzaakt door exogene factoren, zoals de efficiëncytaakstelling en de subsidiekorting.

De ontwikkeling van de wachtgelduitgaven is weerbarstig en zorgwekkend, maar ook hier geldt dat deze problematiek binnen de onderwijsbegroting wordt opgelost. Naast bestuurlijke en wettelijke maatregelen wordt ook via budgettaire maatregelen en bekostigingsafspraken met het onderwijsveld de problematiek binnen de eigen sector opgelost.

69

In het Schevenings Beraad is overeengekomen per 1-8-1998 een systeem van schoolgebonden lump sum in te voeren in het primair onderwijs. Een dergelijk bekostigingsstelsel voorziet in een normatief onderbouwde vergoeding van de onvermijdbare kosten van een school, conform het gestelde in het advies van de Commissie Toetsing van Wetgevingsprojecten «Verantwoordelijkheid voor Onderwijs». Dit impliceert dat de school de eenheid van bekostiging vormt. Gestreefd wordt bij de invoering van lump sum-bekostiging de herverdeeldeffecten op schoolniveau te minimaliseren zonder dat de bekostigingsformule te complex wordt. Met het oog op het afdekken van de risico's van invoering van lump sum die afzonderlijke scholen en schoolbesturen niet kunnen dragen zullen scholen en/of organisaties bestuurlijke arrangementen tot stand brengen. Bovendien is afgesproken dat vanwege de voordelen die de grotere vrijheid van handelen voor schoolbesturen in grotere eenheden kan opleveren de besturenorganisaties de samenwerking van (geestverwante) besturen zullen bevorderen. Op dit moment is er nog geen zekerheid dat een dergelijke schoolgebonden lump sum op een voldoende eenvoudige wijze kan worden ingevoerd.

70

In onderstaande overzichten is weergegeven welke O. en W.-bijdragen in 1994 zullen worden toegekend aan de personeels- en besturenorganisaties voor de betreffende werkzaamheden.

Overzicht 1

Ten behoeve van activiteiten in het kader van het Overlegorgaan Voortgezet Onderwijs (OOVO), de Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven (CEVO) en de Wet op de Wet Medezeggenschap Onderwijs (WMO) ontvangen de personeelorganisaties de volgende O. en W.-bijdragen:

Vakorganisaties	Werkzaamheden	1994
(AC)	WMO-subsidie	22 800
ACOP (ABOP)	OOVO/CEVO/WMO	209 787
KOV	—	0
PCO	OOVO/VMO	209 608
CMHF	WMO	58 000
AVS/AVOM	startsubs. oprichting AVOM	300 000

Overzicht 2

Voor activiteiten in het kader van versterking financieel management ontvangen de besturenorganisaties in 1994 een O. en W.-bijdrage van in totaal f 1 000 000 welk bedrag ter verdeling is toegekend aan de VBKO.

Overzicht 3

Ten behoeve van vakbondsactiviteiten ontvangen de personeelsorganisaties in 1994 de volgende bijdragen:

Vakorganisaties	Werkzaamheden	1994
COPWO	Vakbondswerk	2 969 000
ACOP		
CMHF	Vakbondswerk	14 989 000*
CCOOP		
AC		

* De verdeling van dit bedrag ten behoeve van vakbondsfaciliteiten voor 1994 over de onderscheiden personeelsorganisaties is nog onderwerp van overleg.

Overzicht 4

Ten behoeve van de reiskosten en vacatiegelden van de Adviesgroep LONDO – waarin de Besturenorganisaties zijn vertegenwoordigd wordt op declaratie-basis een vergoeding door O. en W. verstrekt. Voor 1994 is een bedrag van in totaal f 10 000 geraamd, gebaseerd op de gemiddelde kosten over de kalenderjaren 1991, 1992 en 1993.

Overzicht 5

Bij de uitvoering van de Wet Toerusting en Bereikbaarheid is voorzien in voorlichtingsactiviteiten bij fusies door besturenorganisaties. Deze organisaties ontvangen hiervoor de volgende bijdragen:

Besturenorganisaties	Werkzaamheden	1994
VNG	Voorlichting bij fusie	f 150 000
VBKO	idem	f 150 000
BPCO	idem	f 150 000
VBS	idem	f 50 000
LVGS	idem	f 7 500
VGS	idem	f 7 500

Overzicht 6

Ten behoeve van hun activiteiten in het kader van de ondersteuning van het proces «Weer Samen Naar School» (WSNS) ontvangen de personeelsorganisaties de volgende bijdragen:

Vakorganisaties	Werkzaamheden	1994
PCO	Ondersteuning WSNS	f 100 000
NGL	idem	f 100 000
ABOP	idem	f 100 000
KOV	idem	f 100 000

Overzicht 7

Ten behoeve van hun activiteiten in het kader van de ondersteuning van het proces «Weer Samen Naar School» (WSNS) ontvangen de besturenorganisaties de volgende bijdragen:

Besturenorganisaties	Werkzaamheden	1994
VNG	Ondersteuning WSNS	f 100 000
VBKO	idem	f 100 000
BPCO	idem	f 100 000
VBS	idem	f 100 000
LVGS	idem	f 50 000

Besturenorganisaties	Werkzaamheden	1994
VGS	idem	f 50 000

Overzicht 8

Ten behoeve van de HBO-raad (Vereniging van Hogescholen) wordt door O. en W. een bijdrage verleend van 7,2 mln. per jaar (stand ontwerp-begroting 1994). Deze wordt tot 1 januari 1996 rechtstreeks beschikbaar gesteld aan de HBO-raad. Vanaf 1 januari 1996 zal de financiering «indirect», dat wil zeggen via de hogescholen plaatsvinden.

Overzicht 9

Het totaal aan O. en W.-bijdragen ten behoeve van activiteiten van personeels- en besturenorganisaties uit de overzichten 1 t/m 8 bedraagt:

Organisatie	1994
Vakorganisaties	19 158 195
Besturenorganisaties	9 225 315
Totaal generaal	28 383 510

71

Binnen de WBO wordt in tegenstelling tot de tijd dat nog gescheiden wetten voor lager- en kleuteronderwijs van kracht waren, geen onderscheid gemaakt tussen die soorten onderwijs. Het aantal 4- en 5-jarigen in het basisonderwijs was op 1 oktober 1993

- 4 jaar: 185 322,
- 5 jaar: 184 346.

72/73

De leerkrachten die thans onderwijs geven aan de kleuters zijn uiteraard bevoegd. Het is niet mogelijk inzicht te verschaffen in het aantal oud-kleuterleidsters dat nog werkzaam is aan de scholen. Dergelijke gegevens zijn niet voorhanden.

Hoeveel nieuwe PABO-afgestudeerden intussen zijn opgeleid voor het werk met kleuters en daarna in de scholen zijn benoemd voor het werken met de groepen 1 en 2 is niet bekend. De eerste abituriënten van de PABO's met een specifieke deskundigheid op het gebied van het onderwijs aan jonge kinderen zullen zich aan het eind van het studiejaar 1995/1996 op de arbeidsmarkt aandienen.

74

De inspectie heeft mij onlangs een panelrapport aangeboden, waarin de eerste ervaringen van 100 l.o.m.- en m.l.k.-scholen met WSNS zijn geïnventariseerd. De inspectie concludeert dat – gegeven de fase van ontwikkeling van het beleid – de inhoudelijke implementatie op gang is gekomen. De regionale samenwerking is in veel gevallen nog voor verbetering vatbaar. Verbetering van een structurele en intensieve samenwerking zal van alle betrokkenen in de komende periode grote inspanningen vragen.

Twee belangrijke voorwaarden voor het WSNS-beleid zijn gerealiseerd: op enkele uitzonderingen na zijn alle basisscholen en de scholen voor l.o.m.-, m.l.k.-onderwijs aangesloten bij een samenwerkingsverband, zodat een dekkend netwerk van verbanden is ontstaan. De stabilisatie van het aantal leerlingen – een tweede belangrijke voorwaarde – is voor het geheel van de zogenaamde groep-1 scholen (l.o.m., m.l.k., i.o.b.k.)

gerealiseerd. Zorgen baart nog wel de groei in het overige speciaal onderwijs.

Het beleid is gericht op het doorbreken van de strikte systeemscheiding tussen regulier en speciaal onderwijs en de toerusting van de basisschool met capaciteiten en faciliteiten vanuit het speciaal onderwijs, zodat een groot deel van de leerlingen die nu nog zijn aangewezen op het speciaal onderwijs begeleid kunnen worden in de basisschool. Hoe groot het overblijvende speciaal onderwijs uiteindelijk zal zijn is op dit moment niet te zeggen. In de komende jaren zal moeten blijken hoe ver de zorgbreedte van de basisscholen kan worden vergroot en zal ervaring worden opgedaan met verschillende intermediaire vormen van speciale zorg. In 1997 zal besluitvorming plaatsvinden over de bestuurlijke organisatie van het speciaal onderwijs in de toekomst.

75

In mijn reactie op het advies van prof. Doornbos heb ik aangegeven dat ik streef naar een gerichtere inzet van beschikbare middelen en dat ik in dat verband in het bijzonder nog eens de inzet van de OVB-middelen in relatie tot WSNS zal bezien. In de memorie van antwoord bij het wetsvoorstel WSNS (23 486 TK, vergaderjaar 1993–1994) ben ik verder ingegaan op de financiële randvoorwaarden in het basisonderwijs. Ik heb aangegeven dat ik een discussie over de wenselijkheid van extra investeringen niet uit de weg ga. Maar ik wil niet de indruk wekken als zouden de doelstellingen van de basisschool pas met behulp van extra middelen gerealiseerd kunnen worden. In de praktijk blijkt dat basisscholen onder dezelfde facilitaire randvoorwaarden in hun onderwijs een zeer uiteenlopende mate van zorgzaamheid weten te realiseren. Prof. Doornbos benadrukt mijns inziens dan ook terecht het belang van intentionele randvoorwaarden.

76

Ontwikkeling leerlingaantallen openbare scholen (V)SO

school type	onderw. soort	telling 16-1-90 totaal	telling 16-1-91 totaal	telling 1-10-91 totaal	telling 1-10-92 totaal	telling 1-10-93 totaal
SO	DOVN	80	74	74	74	83
SO	ESM	704	730	702	708	751
SO	IOBK	836	898	914	886	947
SO	LG	390	394	408	400	399
SO	LOM	8269	8518	8298	8130	8070
SO	LZ	761	769	742	756	746
SO	MG	482	468	415	462	481
SO	MLK	6561	6964	6907	7035	7163
SO	PI	491	488	493	490	551
SO	SH	286	287	273	279	280
SO	ZMLK	1374	1393	1440	1488	1558
SO	ZMOK	321	332	305	313	343
VSO	LG	129	133	133	138	135
VSO	LOM	2530	2520	2603	2612	2646
VSO	LZ	61	54	53	52	53
VSO	MLK	4045	4091	4251	4430	4799
VSO	SH	290	278	292	299	302
VSO	ZMLK	733	750	759	790	836
VSO	ZMOK	270	349	335	338	334

Voor de leerlingaantallen is uitgegaan van de officiële teldata.
De tellingen zijn exclusief opslagpercentages.

Het ziekenhuisonderwijs is in dit overzicht niet opgenomen.

Ontwikkeling leerlingaantallen RK-scholen (V)SO

school type	onderw. soort	telling 16-1-90 totaal	telling 16-1-91 totaal	telling 1-10-91 totaal	telling 1-10-92 totaal	telling 1-10-93 totaal
SO	BLND	0	0	11	11	11
SO	DOVN	98	99	101	87	73
SO	ESM	612	634	647	647	694
SO	IOBK	879	974	982	1002	1051
SO	LG	464	366	421	439	468
SO	LOM	10232	10278	10159	9935	9906
SO	LZ	668	729	741	758	765
SO	MG	1056	1061	1010	1205	1256
SO	MLK	7833	8177	8278	8435	8607
SO	PI	68	68	69	68	70
SO	SH	244	234	216	197	206
SO	SZ	0	0	47	42	37
SO	ZMLK	1585	1574	1611	1704	1785
SO	ZMOK	1166	1195	1189	1218	1282
VSO	BLND	0	0	52	53	43
VSO	DOVN	75	70	90	75	85
VSO	LG	307	285	348	370	391
VSO	LOM	3535	3479	3575	3723	3838
VSO	LZ	139	150	149	132	145
VSO	MG	189	183	187	253	248
VSO	MLK	3481	3494	3550	3703	3909
VSO	SH	166	166	155	158	147
VSO	ZMLK	946	950	948	929	989
VSO	ZMOK	796	834	875	939	986

Voor de leerlingaantallen is uitgegaan van de officiële teldata.

De tellingen zijn exclusief opslagpercentages.

Het ziekenhuisonderwijs is in dit overzicht niet opgenomen.

Ontwikkeling leerlingaantallen PC-scholen (V)SO

school type	onderw. soort	telling 16-1-90 totaal	telling 16-1-91 totaal	telling 1-10-91 totaal	telling 1-10-92 totaal	telling 1-10-93 totaal
SO	BLND	28	27	21	21	19
SO	DOVN	103	114	108	122	117
SO	ESM	262	261	274	291	307
SO	IOBK	575	598	578	617	647
SO	LOM	6619	6824	6708	6766	6859
SO	LZ	163	164	155	153	152
SO	MG	208	215	222	312	358
SO	MLK	4913	5152	5295	5482	5617
SO	PI	165	166	165	169	171
SO	SH	127	131	126	120	121
SO	SZ	47	43	42	33	25
SO	ZMLK	1228	1254	1271	1320	1348
SO	ZMOK	255	249	261	259	251
VSO	BLND	43	31	30	29	27
VSO	DOVN	74	72	70	56	59
VSO	LOM	2479	2459	2448	2492	2546
VSO	LZ	32	32	32	34	35
VSO	MG	91	86	82	90	100
VSO	MLK	3072	2919	3017	3182	3383
VSO	SH	91	102	105	102	100
VSO	SZ	45	49	45	47	45
VSO	ZMLK	499	503	532	528	550
VSO	ZMOK	717	763	756	767	781

Voor de leerlingaantallen is uitgegaan van de officiële teldata.

De tellingen zijn exclusief opslagpercentages.

Het ziekenhuisonderwijs is in dit overzicht niet opgenomen.

Ontwikkeling leerlingaantallen scholen voor overig bijzonder (V)SO

school type	onderw. soort	telling 16-1-90 totaal	telling 16-1-91 totaal	telling 1-10-91 totaal	telling 1-10-92 totaal	telling 1-10-93 totaal
SO	BLND	44	45	48	57	56
SO	DOVN	188	187	168	157	149
SO	ESM	658	661	651	656	694
SO	IOBK	396	435	433	474	508
SO	LG	551	529	508	497	492
SO	LOM	5058	5053	5027	4971	5017
SO	LZ	978	1065	1115	1247	1320
SO	MG	1121	1162	1105	1033	1041
SO	MLK	1893	2019	2040	2127	2204
SO	PI	295	305	349	360	354
SO	SH	637	621	617	590	588
SO	SZ	77	79	75	71	82
SO	ZMLK	1081	1119	1162	1216	1284
SO	ZMOK	982	1028	1040	1028	1005
VSO	BLND	36	37	32	31	29
VSO	DOVN	131	136	147	143	142
VSO	LG	465	451	425	461	493
VSO	LOM	1962	2057	2128	2119	2137
VSO	LZ	321	313	339	349	365
VSO	MG	70	63	67	85	95
VSO	MLK	1253	1303	1353	1381	1579
VSO	PI	96	101	101	102	110
VSO	SH	316	323	316	340	361
VSO	SZ	35	36	37	44	43
VSO	ZMLK	567	557	566	560	579
VSO	ZMOK	1348	1468	1541	1707	1834

Voor de leerlingaantallen is uitgegaan van de officiële teldata.
De tellingen zijn exclusief opslagpercentages.
Het ziekenhuisonderwijs is in dit overzicht niet opgenomen.

Ontwikkeling leerlingaantallen (V)SO naar onderwijssoort

school type	onderw. soort	telling 16-1-90 totaal	telling 16-1-91 totaal	telling 1-10-91 totaal	telling 1-10-92 totaal	telling 1-10-93 totaal
SO	BLND	72	72	80	89	86
SO	DOVN	469	474	451	440	422
SO	ESM	2236	2286	2274	2302	2446
SO	IOBK	2686	2905	2907	2979	3153
SO	LG	1405	1289	1337	1336	1359
SO	LOM	30178	30673	30192	29802	29852
SO	LZ	2570	2727	2753	2914	2983
SO	MG	2867	2906	2752	3012	3136
SO	MLK	21200	22312	22520	23079	23591
SO	PI	1019	1027	1076	1087	1146
SO	SH	1294	1273	1232	1186	1195
SO	SZ	124	122	164	146	144
SO	ZMLK	5268	5340	5484	5728	5975
SO	ZMOK	2724	2804	2795	2818	2881
VSO	BLND	79	68	114	113	99
VSO	DOVN	280	278	307	274	286
VSO	LG	901	869	906	969	1019
VSO	LOM	10506	10515	10754	10946	11167
VSO	LZ	553	549	573	567	598
VSO	MG	350	332	336	428	443
VSO	MLK	11851	11807	12171	12696	1367058
VSO	PI	96	101	101	102	110
VSO	SH	863	869	868	899	910
VSO	SZ	80	85	82	91	88
VSO	ZH	293	269	261	252	252

Ontwikkeling leerlingaantallen (V)SO naar onderwijssoort

school type	onderw. soort	telling 16-1-90 totaal	telling 16-1-91 totaal	telling 1-10-91 totaal	telling 1-10-92 totaal	telling 1-10-93 totaal
VSO	ZMOK	3131	3414	3507	3751	3935

Voor de leerlingaantallen is uitgegaan van de officiële teldata.
De tellingen zijn exclusief opslagpercentages.
Het ziekenhuisonderwijs is in dit overzicht niet opgenomen.

77

Het aantal bevoegde buitenlandse leerkrachten dat in het basisonderwijs is belast met OETC, verdeeld over de verschillende taalgroepen (uitgedrukt in full-time equivalenten) is als volgt:

488,1	Turks
408,5	Marokkaans
24,7	Moluks
16,3	Portugees
10,7	(ex-) Joegoslavisch
9,4	Spaans
7,3	Kaapverdisch
3,9	Italiaans
3,7	Grieks
2,5	Tunesisch

Over hoeveel leerkrachten de formatie voor de diverse taalgroepen is verdeeld, is niet bekend.

78

Verreweg de meeste buitenlandse leerkrachten ten behoeve van het OET hebben hun onderwijsbevoegdheid in eigen land behaald, aangevuld met de verplichte applicatiecursus «Eigen taal en cultuur». De Molukse leerkrachten hebben allen hun onderwijsbevoegdheid in Nederland gehaald en slechts enkele leerkrachten vanuit de andere doelgroepen hebben in Nederland de bevoegdheid behaald.

79

Hieronder volgt een overzicht van aantallen aanwezige buitenlandse leerlingen per doelgroep en het aantal deelnemende leerlingen (in 1993) aan lessen in de eigen taal en cultuur:

	totaal in bo	OETC ontvangend	deelname
Turks	41 700	31 172	75
Marokkaans	40 204	26 253	65
Moluks	3 909	1 529	39
Portugees	1 895	1 051	55
(ex-)Joegosl.	4 293	711	17
Spaans	2 228	573	26
Kaapverdisch	2 233	465	21
Italiaans	2 180	275	13
Grieks	839	245	29
Tunesisch	967	227	23

80

De volgende talen worden als OET-taal onderwezen:
Turks, (Marokkaans)-Arabisch, Moluks-Maleis, Portugees, Servisch, Kroatisch, Albanees, Spaans, Italiaans en Grieks.

Daarnaast wordt aan een beperkt aantal leerlingen met een vluchtelingenstatus de volgende OET-talen onderwezen:
Vietnamees, Cambodjaans, Iraans en Aramees.

81

Ja, voor de algemene vakken op C- en D-niveau en voor de op het beroep gerichte v.b.o.-vakken zijn examenprogramma's ontwikkeld die voortbouwen op de kerndoelen van de basisvorming.

Er wordt naar gestreefd om de programma's voor de algemene vakken na de advies- en overlegprocedure voor 1 augustus 1994 – landelijk – vast te stellen en te publiceren. De examenprogramma's voor de op het beroep gerichte v.b.o.-vakken worden op advies van de revisiecommissie examenprogramma's op het beroep gerichte v.b.o.-vakken (de commissie Koning) vooralsnog niet vastgesteld. Deze programma's zullen eerst in een volgend traject uitgewerkt en geconcretiseerd worden. Het «niet-vaststellen» van deze programma's wijkt niet af van de huidige situatie: op een enkel op het beroep gericht vak na, bestaan er voor deze vakken geen landelijk vastgestelde programma's.

82

Inderdaad zullen de eerste leerlingen van de basisvorming in 1995 kunnen kiezen voor een beroepsrichting. Echter, het moment waarop de leerlingen kiezen voor een beroepsrichting, is afhankelijk van de inrichting van het onderwijsprogramma van de school voor de – afzonderlijke – leerlingen.

In het antwoord op vraag 81 is aangegeven dat de afstemming van de examenprogramma's op basisvorming ruim voor 1995 plaatsgevonden heeft. Bij het formuleren van de examenprogramma's voor de op het beroep gerichte vakken zijn de vervolgopleidingen betrokken geweest.

83

Ja, evenals het vervolgonderwijs is ook het bedrijfsleven betrokken geweest bij het formuleren van de op het beroep gerichte examenprogramma's (commissie Koning).

84

Het antwoord luidt ontkennend. Artikel 12a, lid 1 Wet op het voortgezet onderwijs vermeldt dat ten behoeve van leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond onderwijs kan worden gegeven in de taal van het land van oorsprong van die leerlingen. Het gaat hier duidelijk om leerlingen met een buitenlandse achtergrond.

Derhalve kan het Fries niet in aanmerking komen voor faciliteiten die specifiek bedoeld zijn voor leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond, zoals leerlingen uit het Middellandse zeegebied.

De WBO vermeldt dat het Fries (evenals andere streektaalen) kan worden gebruikt als voertaal in het onderwijs. De eigen taal van leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond kan mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt voor de opvang in en de aansluiting bij het Nederlandse onderwijs. De status van het Fries is ook hier een andere dan die van de eigen taal van buitenlandse kinderen.

85

De inspectie schrijft in haar rapport «Basisvorming het invoeringsproces» van februari 1994 dat op 66% van de scholen in Friesland Fries als verplicht vak wordt gegeven. De inspectie kan op grond van artikel 11a, lid 2, onder b, van de wet op het voortgezet onderwijs op verzoek van het bevoegd gezag geheel of gedeeltelijk ontheffing verlenen van de verplichting Fries te geven. Op 34% van de scholen in Friesland is volgens het eerdergenoemde inspectierapport een voorlopige ontheffing voor de

periode van een jaar verleend. Op een kwart van de scholen die ontheffing hebben gekregen wordt het vak facultatief aangeboden.

86

Het antwoord luidt ontkennend. Na een uitvoerige discussie in het Parlement, waarbij ook het vraagstuk van de ruimte in de adviesurentabel aan de orde is geweest, is het wettelijk kader van de basisvorming, inclusief het Fries vastgesteld. Binnen de uren van de talen en de vrije ruimte is er ruimte voor het Fries beschikbaar.

Het is de verantwoordelijkheid van de scholen zelf te kiezen op welke wijze zij daaraan invulling geven.

87

Het antwoord in de vorige vraag geeft aan dat deze vrees niet gedeeld wordt.

Naar aanleiding van het derde gedachtenstreepje wordt opgemerkt dat de kerndoelen worden behaald in de periode van basisvorming. Het eindexamenprogramma wordt afgewerkt in het daarop aansluitende onderwijs.

88

Zie antwoord op vraag 86.

89

Voor onderwijsondersteunende activiteiten zijn inderdaad extra middelen ter beschikking gesteld. De inzet daarvan maakt het mogelijk het vak Fries in het voortgezet onderwijs in te voeren op basis van eigen keuzes van scholen.

90

Het is inderdaad wenselijk dat de inspectie regelmatig voeling houdt met de scholen.

Daarom verleent de inspectie slechts op jaarbasis ontheffing van de verplichting om onderwijs in het Fries te verzorgen. Tevens houdt de inspectie contact met de scholen die ontheffing hebben gevraagd. In de jaarlijkse voortgangrapportage van de inspectie wordt hierover gerapporteerd.

91

Ja. Binnen de voorlichting over basisvorming in het algemeen door het departement, het Project Management Basisonderwijs en de verzorgingsinstellingen wordt ook aandacht besteed aan Fries.

92

Fries is een verplicht vak voor scholen in Friesland – zie verder antwoord vraag 93.

93

Het antwoord is ontkennend. Het LIOS bemiddelt onderwijspersoneel bij omscholing in geval van werkloosheid dan wel indien redelijkerwijs wordt aangetoond, dat sprake is van een bedreiging door werkloosheid. Voor wat betreft de omscholing van docenten in het kader van de invoering van de basisvorming schrijft LIOS als gegadigde in degene die:

- a. leraar of adjunct-directeur is en in het bezit is van een onderwijsbevoegdheid voor de betreffende schoolsoort, en
- b. verbonden is aan een school voor voortgezet onderwijs, en
- c. belast wordt met het geven van het betreffende vak.

Hierbij hebben prioriteit zij die een scholingsplicht hebben op grond van artikel I-P84 van het Rechtspositiebesluit onderwijspersoneel en/of in het bezit zijn van een schriftelijk stuk waaruit blijkt, dat het bevoegd gezag van

de school en de gegadigde een omscholingsverplichting zijn overeengekomen zoals bedoeld in het Besluit van 16 december 1992, houdende wijziging van het Besluit onderwijsbevoegdheden W.V.O. in verband met basisvorming en voorbereidend beroepsonderwijs (Stb. 1993, 13). Deze omscholingsverplichting kan ook blijken uit een werkgeversverklaring.

Voor de door LIOS bemiddelde gegadigden worden de cursuskosten vergoed. Indien de gegadigden voor omscholing in het kader van de invoering van de basisvorming met inachtneming van de vorenstaande criteria door LIOS worden ingeschreven, worden bovendien de door de hogeschool voorgeschreven boeken en leermiddelen, alsmede de reiskosten vergoed. LIOS kan hierbij prioriteiten leggen.

Met betrekking tot de twee docenten die nu met bemiddeling van LIOS tot de studierichting Fries aan de Noordelijke Hogeschool IJeeuwarden (NHL) zijn toegelaten, is de hiervoor bedoelde omscholingsverplichting niet op de aangegeven wijze aangetoond. Voor hen worden dus alleen de cursuskosten vergoed. Bij de beoordeling van de aanmelding van de beide docenten heeft de positie van het Fries in de basisvorming geen rol gespeeld.

Met het Vervangingsfonds zal contact worden opgenomen of het daarvoor omscholing beschikbare budget, dat thans gebruikt wordt voor de vakken techniek en verzorging, ook kan worden ingezet voor vervanging bij de omscholing voor het vak Fries, eventueel op termijn. LIOS heeft daarbij geen taak.

94

Ja, onder een aantal nog te formuleren voorwaarden zal de desbetreffende aanvraag binnenkort positief worden beantwoord.

95

De conclusies van Riemersma zijn onder andere gebaseerd op het vooronderstelde belang van het Fries voor de latere maatschappelijke positie van de leerlingen: «It is well known to everybody in Friesland, that a real command of Frisian is profitable, both in social and professional life. However, until now local authorities, the business community and private organizations such as hospitals have hardly at all asked for bilingual candidates.» Riemersma ziet de door hem naar voren gebrachte benadering als middel om ondernemers en organisaties ertoe te bewegen, hun tweetalig beleid expliciet te formuleren.

De wettelijke voorschriften zijn niet zodanig, dat voor de door Riemersma naar voren gebrachte benadering moet worden gekozen.

De conclusies van De Jong zijn gebaseerd op systematisch onderzoek op basis van verzameld statistisch materiaal. Het artikel is op persoonlijke titel geschreven. Uit het artikel kan niet worden geconcludeerd, dat de huidige positie van het Fries in de provincie Friesland in strijd zou zijn met de wettelijke bepalingen. De Jong beveelt aan om de kerndoelen in per leerjaar vastgelegde standaarden te concretiseren. Een dergelijke concretisering is geen wettelijke voorschrift.

In beide publikaties wordt het onderwijs gezien als middel om de positie, of de maatschappelijke waardering van het Fries te verbeteren. De uitkomsten van beide onderzoeken bieden aangrijpingspunten om, zo men dit wenst op de betreffende scholen, de positie van het Fries in de provincie Friesland te verbeteren.

96

a. Volgens de laatste peiling die door het SVE is gehouden stonden er per 1 november 1993 10 133 allochtonen op een wachtlijst van een instelling basiseducatie. Indien alleen diegenen worden meegeteld die langer dan twee maanden op een wachtlijst staan is dit aantal 8918.

Aangenomen mag worden dat vrijwel alle allochtonen op de wachtlijsten wachten op een cursus Nederlands als tweede taal.

Voor het VAVO is de meting in 1993 de eerste landelijke peiling. Bij 17 instellingen VAVO staan 2 392 personen op een wachtlijst voor een cursus Nederlands als tweede taal.

Ten opzichte van 1 november 1992 is het aantal wachtende allochtonen bij instellingen basiseducatie toegenomen met 15%. (het aantal wachtende autochtonen is echter gedaald, zodat de wachtlijsten netto ongeveer even lang zijn gebleven.)

b. Wachtgelders worden bij voorrang benoemd in vacatures bij instellingen voor basiseducatie en VAVO.

Overigens blijkt uit de monitoring van het beleid in «Weg met de wachtlijsten», waarover de kamer een rapportage heeft ontvangen, dat de capaciteit Nederlands als tweede taal aanzienlijk is vergroot. De groei van het aantal allochtone wachtenden wordt waarschijnlijk vooral door de toename van de doelgroep bepaald.

97

De Kaderwet Volwasseneneducatie heeft de optimalisering van de afstemming van het (beroeps)onderwijs op de regionale arbeidsmarktsituatie tot doel voorzover het basiseducatie, v.a.v.o. en deeltijd-m.b.o. betreft. Het laatste deel hiervan is pas op 1 augustus 1993 in werking getreden ten gevolge van de inwerkingtreding van de Wet op het Cursorisch beroepsonderwijs. Er kan worden geconstateerd dat artikel 20, 4e lid, van de Kaderwet gebruikt wordt om de betrokkenheid van Regionale Besturen Arbeidsvoorziening (RBA's) vorm te geven. Hierbij is voortgang geboekt, zij het dat verdere ontwikkeling mogelijk is. Daarom zal het Centraal Bestuur Arbeidsvoorziening hiertoe een handreiking voor de RBA's opstellen. De beroepsmogelijkheid voor RBA's op grond van artikel 22 is tot nu toe niet gebruikt.

98

Bij de planningsprocedure volgens de Kaderwet Volwasseneneducatie zijn de onderwijsinstellingen formeel gesproken geen partij.

De bijdrage van RBA's en gemeenten aan de planningsprocedure is nog niet systematisch geëvalueerd, zodat hierover geen uitspraak kan worden gedaan.

99

De artikelen 20 en 22 van de Kaderwet Volwasseneneducatie voldoen tot nu toe aan de verwachtingen. De handhaving van de regionale adviesmogelijkheid van het RBA is een zaak die verdere uitbouw verdient.

De samenhang en afstemming in regionale planvorming heeft echter tot nu toe niet geleid tot een heldere en aanvaardbare verantwoordelijkheidsverdeling. Naar verwachting zal dit onderdeel bij de evaluatie van de Arbeidsvoorzieningswet aan de orde komen.

100/101

Voor een overzicht van de stand van zaken met betrekking tot het proces van ROC-vorming verwijs ik naar de brief aan de Tweede Kamer d.d. 1 maart 1994 over het onderwerp «Rapportage ROC's», een brief die vergezeld gegaan is van de rapportage van de BVE-procescoördinatie «ROC's in de maak: regionale samenwerking in het BVE-veld».

In algemene zin heeft het Kabinet ervoor gekozen de evaluatie van de Arbeidsvoorzieningswet extern te laten uitvoeren. De Tweede Kamer der Staten-Generaal is hierover geïnformeerd. Daarbij wordt in herinnering gebracht dat de aanleiding van de evaluatie van de arbeidsvoorziening juist gelegen was in de scholing. Het is niet opportuun daarop vooruitlopend principiële discussiepunten van conclusies te voorzien, waar het debat met bestuurspartijen nog moet beginnen.

Waar het de vraag naar de knelpunten voor de arbeidsmarktgerichte scholing betreft, wordt verwezen naar de Hoofdpijnennotitie 1995-1999 van de overheidsgeliding, die in december 1993 naar de Tweede Kamer der Staten-Generaal is gezonden en op 22 februari 1994 is besproken.

De trefwoorden voor de bijdrage van de arbeidsvoorziening en het onderwijs zijn samenwerking en verantwoordelijkheidsverdeling. Voor de samenwerking wordt verwezen naar de Hoofdpijnennotitie, en voor de verantwoordelijkheidsverdeling naar de Beleidsbrief als vervolg op de nota «Blijven Leren».

103

De inbreng vanuit het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen wat betreft de knelpunten in de arbeidsmarktgerichte scholing zijn opgenomen in de Hoofdpijnennotitie 1995-1999. Verder zullen in de voorgenomen beleidsbrief, een vervolg op de nota «Blijven Leren», de uitkomsten worden verwerkt van een discussie in het Centraal bestuur Arbeidsvoorziening nog te voeren discussie over de verantwoordelijkheidsverdeling.

104

De samenwerking tussen de reguliere onderwijsinfrastructuur en de technisch georiënteerde opleidingen van de Centra Vakopleiding is tot nu toe nauwelijks ontwikkeld.

De samenwerking tussen de reguliere onderwijsinfrastructuur en de administratief georiënteerde opleidingen van de Centra Vakopleiding is daarentegen vergaand ontwikkeld. Ook wordt bij de uitvoering samengewerkt.

Een recente ontwikkeling voor beide typen opleidingen is de samenhang in gebouwelijke voorzieningen, hetzij volgens het twee-onder-één-kap principe hetzij in een vorm die is gericht op vergaande programmatistische samenwerking.

De verdere samenwerking tussen de onderwijsinfrastructuur en de Centra Vakopleiding staat in het perspectief van een verdere verzakeling van de relaties. Dit betreft met name ook de relatie tussen RBA's en de Centra Vakopleiding.

105

Het rendement van de universitaire lerarenopleidingen is vrijwel 100%, zodat input en output (het aantal leraren met een voltooide universitaire lerarenopleiding) vrijwel gelijk zijn. De output-gegevens kunnen derhalve worden afgelezen van onderstaande instroom cijfers:

UU	UvA	ULZH	KUN	RUG	VU	TU	KUB	TUE	
93	90	112	72	76	50	5	30	12	(1992-1993)
156	114	127	79	88	55	17	25	10	(1993-1994)

(ULZH = RUL/TUD/EUR).

Concentratie van de universitaire lerarenopleidingen in de zes door de VSNU voorgestelde vestigingsplaatsen (waaraan de TUE kan worden toegevoegd) betekent een voldoende spreiding van het aantal voorzieningen in het land. Daarbij moet worden bedacht dat zes universiteiten uit het VSNU-voorstel alle lerarenopleidingen voor de diverse v.w.o.-vakken aanbieden met uitzondering van de «kleinere» keuzevakken (zoals Spaans en Hebreeuws), die beperkt zullen worden (voorzover dat niet al het geval is) tot telkens een vestigingsplaats. Voorts is het volgende gegeven van belang: de beoogde vestigingsplaatsen herbergen nu al ruim negentig procent van het aantal ingeschreven u.l.o.-studenten.

Niet alleen bestaan er serieuze plannen tot de vorming van educatieve faculteiten, maar het traject naar de realisering van deze plannen is eind 1990 reeds ingeslagen. Met zijn brieven van 31 oktober 1990 (kamerstuk 21 800 VIII nr. 24) en 28 februari 1992 (kamerstuk 22 300 VIII nr. 69) aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, heeft de toenmalige Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen een streefbeeld geschetst van educatieve faculteiten en de gefaseerde ontwikkeling daarvan. Een geïntegreerd aanbod van diverse lerarenopleidingen, verzorging en nascholing staat hierin centraal. Negen experimenten zijn van start gegaan. De financiële ondersteuning van deze experimenten loopt door tot en met 1994.

Ik ben van plan de Financiële ondersteuning van de experimenten voor een periode van vier jaar (1995–1998) te continueren en zal de initiatiefnemers van de experimenten nog deze maand bij brief vragen voorstellen hiervoor in te dienen die vooral gericht zijn op de verwezenlijking van de doelstellingen van mijn beleidsreactie Vitaal Leraarschap op het advies van de Commissie Toekomst Leraarschap. Ik heb de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal hierover mededeling gedaan in mijn brief van 15 november 1993 (kamerstuk 23 400 nr. 39).

Het Deltaplan voor het Cultuurbehoud biedt ook voor de genoemde bibliotheken (beperkte) mogelijkheden voor ondersteuning. Voorwerpen van museale waarde, ook geschriften, kunnen onder bepaalde voorwaarden in aanmerking komen voor een bijdrage ten behoeve van de conservering. Het onderscheidende criterium is de cultuurhistorische waarde van het afzonderlijke werk. In bepaalde gevallen kunnen ook verzamelingen die aan dit criterium voldoen in aanmerking komen.

Zoals echter al in de evaluatie van het Deltaplan «Werken in de Delta» aan de Tweede Kamer is bekend gemaakt, stijgt het aantal aanvragen voor ondersteuning sterk. Dat zal onvermijdelijk moeten leiden tot scherpere selectie of lagere bijdragen.

Voor het overige wordt op het gebied van de conservering van papieren materialen in archieven en bibliotheken nauw samengewerkt tussen de twee betrokken departementen. Gesteund door beide departementen hebben Koninklijke Bibliotheek en Algemeen Rijksarchief het Coördinatiepunt Nationaal Conserveringsbeleid (CNC) opgericht. Onder verantwoordelijkheid van beide departementen heeft een proeffase plaatsgevonden waarin door middel van een aantal projecten de noodzakelijke kennis werd verkregen voor een structurele aanpak van de papierconservering. Na een tussentijdse rapportage in november 1992 zal hierover naar aanleiding van het eindrapport over de proeffase Massaconservering van CNC binnenkort door beide betrokken bewindspersonen aan de Eerste en Tweede Kamer worden gerapporteerd.

109

De invoering van de WHW heeft naar mijn waarneming geen veranderingen teweeggebracht in de bestaande samenwerking tussen de Nederlandse wetenschappelijke bibliotheken.

110/111

Het ontwikkelen van een bibliotheekpas naar analogie van de museum-jaarkaart is op het eerste gezicht een aantrekkelijk idee dat voordelen lijkt te bieden. Er blijken zich echter in de uitwerking vele problemen voor te kunnen doen, die nader overleg vragen.

Ik ben daarom over dit onderwerp in gesprek met de gezamenlijke bibliothecarissen van de wetenschappelijke bibliotheken, Bestuurlijk Platform Innovatie Wetenschappelijke Informatievoorziening (IWI), Colleges van Bestuur van de Universiteiten, KNAW, NWO, en Koninklijke Bibliotheek.

De voorgenomen bezuinigingen op de ondersteuning van de zwaartepunten bibliotheken staan buiten de mogelijke voornemens welke ten aanzien van een bibliotheekpas zijn geopperd.

112/113

Op 1 oktober 1993 heeft het Kabinet besloten dat schoolbesturen, binnen het kader van de decentralisatie van de huisvesting p.o./v.o. naar gemeenten, het recht dienen te hebben op doordecentralisatie. In de afgelopen maanden is uitwerking gegeven aan de wijze waarop dit recht kan worden vormgegeven. Met de VNG en de besturenorganisaties voor het bijzonder onderwijs heeft overleg plaatsgevonden. Het beraad hierover is op dit moment nog niet afgerond.

Ondergetekenden hebben goed kennis genomen van de tekst van de door de Tweede Kamer aanvaarde «motie Franssen». Zoals hiervoor aangegeven wordt het overleg met alle betrokkenen voortgezet.

Gezien het feit dat de definitieve vormgeving van de decentralisatie huisvesting p.o./v.o. op dit moment nog in beraad is, kan geen uitspraak worden gedaan over de invoeringsdatum. Zodra het beraad is afgerond zal de kamer worden geïnformeerd, zowel over de inhoud als over het te volgen tijdstraject.

114

Ja, op zich ben ik natuurlijk bereid de nummering van het «persexemplaar van de begroting en memorie van toelichting» zoveel mogelijk te laten aansluiten bij het «Kamerexemplaar». Ik wil de leden er echter nadrukkelijk op wijzen dat, hoewel de twee documenten voor het grootste gedeelte gelijkvormig zijn, er een staatsrechtelijk en redactioneel verschil is.

Het persexemplaar wordt ongeveer twee weken voor de «derde dinsdag» gedrukt. Het persexemplaar wordt, anders dan het kamer-exemplaar, in mijn opdracht gedrukt en is in eerste instantie bedoeld ter informatie aan de pers (de redactie van dit exemplaar is zo nauwkeurig mogelijk). Het Raad van State advies is echter nog niet verwerkt en er kunnen nog fouten in zitten die in de periode tot de «derde dinsdag» gecorrigeerd worden.

Voor de parlementaire behandeling is het begrotingswetsvoorstel, dat namens de regering aan de kamer wordt aangeboden het enig juiste. In dit wetsvoorstel is het Raad van State advies verwerkt en zijn zonodig nog fouten van technische aard gecorrigeerd. Dit wetsvoorstel wordt in verantwoordelijkheid en in opdracht van de kamer gedrukt.

De Minister van Onderwijs en Wetenschappen,
J. M. M. Ritzen